

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
ADMINISTRACINĖS TEISĖS IR PROCESO KATEDRA

ANDRIUS KAČALINAS
(ADMINISTRACINĖS TEISĖS PROGRAMA)

**LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS KŪRIMAS
KONSTITUCINĖJE JURISPRUDENCIJOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Algimantas Urmonas

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS	3
1. ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS KŪRIMO KONSTITUCINĖJE JURISPRUDENCIJOJE REIŠKINIO SAMPRATA.....	6
1.1. Lietuvos administracinės teisės doktrinos samprata.....	6
1.2. Administracinės teisės doktrinos kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje lygmenys	8
1.2.1. Akademinės konstitucinės jurisprudencijos samprata ir įtaka administracinės teisės doktrinai.....	8
1.2.2. Konstitucinės administracinės teisės doktrinos kūrimas teisminėje jurisprudencijoje	12
2. LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS IDENTIFIKAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE KRITERIJAI	19
2.1. Oficialios konstitucinės Lietuvos administracinės teisės doktrinos identifikavimo problemos	19
2.1. Administracinės teisės dalykas ir metodas kaip doktrinos identifikavimo kriterijus	22
3. OFICIALIOS KONSTITUCINĖS LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS IDENTIFIKAVIMAS	27
3.1. Bendrųjų konstitucinių principų vieta administracinės teisės doktrinoje.....	27
3.1.1. Teisės viešpatavimas, teisinis tikrumas ir saugumas.....	30
3.1.2. Teisėtų lūkesčių apsauga	33
3.1.3. Proporcingumas, asmens ir visuomenės interesų derinimas	36
3.2. Administracinės teisės konstitucinių principų užuomazgos.....	41
3.2.1. Gero administravimo konstitucionalizacijos fragmentai.....	41
3.2.2. Konstitucinis skaidrumo principas	44
IŠVADOS.....	47
LITERATŪROS SĄRAŠAS	49
SANTRAUKA	60
SUMMARY	62

IVADAS

Probleminė situacija. Atkurtos Lietuvos nepriklausomos valstybės konstitucionalizmo istorija skaičiuoja antrą dešimtmetį, Lietuvos Respublikos Konstitucija kaip pirminis tekstas nuo 1992 metų iki dabar stipriai nepasikeitė, tačiau žymiai pasikeitė Konstituciją supanti aplinka. Rengiant ir priimant Konstituciją sunku buvo įsivaizduoti, kad konstitucinė jurisprudencija, tiek teisminė, tiek akademinė, įgaus antrą kvėpavimą, taps „gyvąja“, dinamiškai besivystančia konstitucine tikrove. Konstitucinė jurisprudencija yra išaugusi tiek, kad tampa tikslingas jos tyrinėjimas atskirų teisės šakų ar pošakių kontekste.

Šis poreikis ypač aktualus kalbant apie administracinės teisės konstitucinius imperatyvus. Administracinės teisės sudėtinga struktūra, didelis šaltinių kiekis, reglamentuojamų santykių įvairumas ir gausa, intensyvi pozityvaus reglamentavimo dinamika verčia nuolat ieškoti šios teisės šakos pamatų, t. y. doktrininę tiesų, turinčių išliekamąją vertę. Pasak V. Mikelėno, „kuo daugiau yra įstatymų, teismo precedentų, kitokių teisės šaltinių, tuo didesnis poreikis juos sisteminti ir teoriškai aiškinti“¹. Konstitucinė jurisprudencija yra tinkamiausia plotmė administracinės teisės pamatiniams teiginiams identifikuoti.

Tačiau Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje reiškinyje suponuoja eilę klausimų, atsakymai į kuriuos yra būtini galutiniam tyrimo tikslui pasiekti. Kokia akademinė ir (ar) teisminė konstitucinė jurisprudencijos dalis yra reikšminga administracinės teisės doktrinai? Kokiam – mokslo ar teisės – kontekste derėtų analizuoti oficialią konstitucinę administracinės teisės doktriną? Kokie yra administracinės teisės doktrinos identifikavimo konstitucinėje jurisprudencijoje kriterijai? Atsakius į šiuos klausimus, reikia įvardinti konkrečias konstitucinės jurisprudencijos nuostatas, kurios sudaro konstitucinę administracinės teisės doktriną. Galų gale, konkrečios konstitucinės jurisprudencijos nuostatos gali būti analizuojamos, sisteminamos, lyginamos ir kitaip tyrinėjamos, siekiant nustatyti, ar konstitucinė administracinės teisės doktrina yra tik nuostatų visuma, ar nuostatų sistema.

Atitinkamai **problema** yra administracinei teisei reikšmingų konstitucinių jurisprudencinių nuostatų nustatymas, t. y. klausimas, kokios iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos kildinamos nuostatos yra Lietuvos administracinės teisės sritis. Tyrimų šia problematika stoka ir mokslininkų idėjų prieštaravimai lemia temos **aktualumą ir naujumą**.

Tyrimo objektas: Lietuvos administracinės teisės doktrina

Tyrimo dalykas: konstitucinės administracinės teisės doktrinos kaip visumos identifikavimo prielaidos. Darbe nebus nagrinėjami konstitucinės doktrinos kūrimo Lietuvos

¹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 117.

Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – KT) jurisprudencijoje pagrįstumas ir tikslingumas, taip pat oficialios konstitucinės doktrinos įgyvendinimo administracinėje teisėje klausimai.

Galutinis tyrimo **tikslas** – identifikuoti Lietuvos administracinės teisės doktriną, kurią konstitucinėje jurisprudencijoje.

Tam kad pasiekti minėtą tikslą, reikia įvykdyti šias **užduotis**:

1. Atskleisti Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje reiškinių esmę, nustatant administracinės teisės doktrinos sampratą, prigimtį, kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje būdus (lygmenis).

2. Nustatyti administracinės teisės doktrinos identifikavimo KT jurisprudencijoje kriterijus.

3. Identifikuoti konstitucinę administracinės teisės doktriną, akcentuojant pagrindinių nuostatų sisteminius ryšius su administracine teise ir bendrais konstituciniais principais.

Šie uždaviniai suformuluoti tyrimo logikos ir iškeltų **hipotezių** pagrindu, o būtent:

1. Hipoteze, kad svarbiausias konstitucinės Lietuvos administracinės teisės doktrinos, turinčios tiek mokslo, tiek teisės požymių, lygmuo yra KT kuriama oficiali konstitucinė doktrina.

2. Hipoteze, kad pagrindinis Lietuvos administracinės teisės doktrinos identifikavimo KT jurisprudencijoje kriterijus yra doktrininių teiginių ryšys su administracine teise, pasireiškiantis per administracinės teisės reglamentavimo dalyką ir metodą.

3. Hipoteze, kad oficiali konstitucinė administracinės teisės doktrina veikia sudaro išvestų iš bendrųjų konstitucinių principų ir normų nuostatų visumą, nei sistemą, nors atskirų sistemiškumo užuomazgų tam tikrose nuostatų grupėse galima įžvelgti.

Teisinėje literatūroje stokojama tyrimų, skirtų atskirų Lietuvos teisės posistemių konstitucinėje jurisprudencijoje identifikavimui. Ką jau kalbėti apie kompleksinį administracinės teisės doktrinos kūrimą konstitucinėje jurisprudencijoje kaip akademinį idėjų ir teisminių nuostatų simbiozę. Juk administracinės teisės ir konstitucinės teisės ryšys yra kur kas sudėtingesnis nei, pavyzdžiui, civilinės ir konstitucinės, ar baudžiamosios ir konstitucinės teisės. Teisinėje literatūroje galima rasti nemažai darbų, kuriuose tyrinėjami atskiri oficialios konstitucinės doktrinos klausimai, tačiau stokojama darbų, kuriuose būtų tiriama Lietuvos konstitucinė administracinės teisės doktrina kaip visuma, atskleidžiami šakos konstitucionalizavimo pagrindai. Visgi, atskirus tiriamos problemos aspektus paliečia A. Andruškevičiaus, A. Urmono, S. Kavalnės, E. Kūrio, E. Šileikio, E. Mackuvienės ir kitų mokslininkų darbai. Didelė jurisprudencinė dalis nagrinėjama slypi oficialioje konstitucinėje doktrinoje.

Teorinis ir praktinis tyrimo naudingumas reiškiasi prielaidų administracinės teisės konstitucinių nuostatų identifikavimui sudarymu ir atskirų doktrininių teiginių nustatymu,

akcentuojant jų tarpusavio sisteminius ryšius ir ryšius su bendrais konstituciniais principais. Tačiau reikia pastebėti, kad siekiant aprėpti visos teisės šakos doktrinos (nors ir apsiribojus konstitucine jos dalimi) identiteto problemą magistro baigiamajame darbe, neįmanoma išvengti atskirų klausimų aptarimo fragmentiškumo, pasirenkant tik esminius, aktualiausius literatūros šaltinių teiginius ir svarbiausius problemos aspektus. Konkrečių konstitucinių administracinės teisės nuostatų identifikavimas ir analizė, dėstomi magistro darbo trečiajame skyriuje, veikiau yra problemos tyrimas, o ne jos išsprendimas.

Darbe naudojami šie **tyrimo metodai**:

1. Sisteminės analizės metodas darbe naudojamas tiriant administracinės teisės konstitucinę doktriną, kuri tuo pat metu yra konstitucinės doktrinos elementas ir administracinės teisės doktrinos svarbiausia sritis. Sistemiškumo aspektu analizuojamas ir pats oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos turinys.

2. Lyginamasis metodas naudojamas mokslininkų pateikiamų sąvokų ir požiūrių į probleminius klausimus palyginimui. Darbe yra lyginamos akademinės ir teisminės konstitucinės jurisprudencijos įtaka administracinės teisės doktrinos formavimui, fundamentaliosios ir interpretacinės jurisprudencijos įtaka administracinės teisės doktrinai, tarpusavyje lyginami skirtingi oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos identifikavimo kriterijai ir kt.

3. Operacionalizacija, kaip teorinių sąvokų transformacijos į konkrečias matavimų skales procedūra, naudojama “administracinės teisės doktrinos” ir “konstitucinės jurisprudencijos” sąvokų dichotomijai nustatyti ir semantinei problemai apibrėžti. Šio metodo neformalus ir kūrybingas panaudojimas leidžia išskirti “oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos” sąvoką, užimančią centrinę vietą atliktame tyrime.

4. Dokumentų analizės metodas daugiausia naudojamas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo baigiamųjų teisės aktų ir kitų teismų, o taip pat norminių teisės aktų tyrime. Dokumentų analize galima laikyti ir darbe atliekamą mokslinių publikacijų probleminiais klausimais analizę.

5. Apibendrinimas ir dedukcija kaip bendrieji moksliniai tyrimo metodai naudojami kartu su kitais metodais. Šios loginės operacijos naudojamos darant tarpines ir galutines išvadas.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS KŪRIMO KONSTITUCINĖJE JURISPRUDENCIJOJE REIŠKINIO SAMPRATA

1.1. Lietuvos administracinės teisės doktrinos samprata

Teisės teorijoje vienu iš teisinės minties šaltinių kartu su teismų praktika yra įvardijama teisės doktrina². Be to, doktrina (teisės idėjos) įtakoja teisės aktų kūrimą ir taikymą, todėl teisės doktrina yra mažų mažiausiai universalus reiškinys. Teisinėje literatūroje teisės doktrina net įvardijama teisės valiuta³, o JAV konstitucionalistai pažymi, kad nors konstitucinė doktrina gali atrodyti tik eiliniu skyriumi tam tikros epochos politiniame pasakojime, ji kartais būna skyriumi, formuojančiu siužetą⁴.

Lietuvos teisinėje literatūroje „teisės doktrinos“ terminas nėra *terra incognita*, tačiau jo daugiareikšmiškumas sudaro prielaidas skirtingam šio termino suvokimui. Bendrinėje kalboje žodis „doktrina“ [lot. *doctrina*] gali reikšti tam tikros žinių srities pažiūrą, būdingas kuriam nors mąstytojui ar mokyklai, o taip pat teoriją, mokslą, sistemą ar net politinę programą⁵. Teisinėje literatūroje „teisės doktrinos“ terminas aiškinamas įvairiai. Šiuos aiškinimus sąlyginai galima padalinti į dvi grupes.

Plačiai teisės doktrina gali būti suprantama kaip teisės mokslas apskritai. Tai teisinės tikrovės sritis, apimanti monografijose ir vadovėliuose, teisės aktų komentaruose, straipsniuose ir pranešimuose, mokslinių konferencijų ir seminarų medžiagose dėstomų įvairių idėjų, pažiūrų, koncepcijų ar teorijų visumą⁶. Pasak E. Jarašiūno, „teisės doktrinos“ terminu „apibrėžiama tiek atskiro mokslininko, tiek tam tikros pakraipos mokslininkų, tiek visos šalies ar, pačia plačiausia prasme, teisės mokslo suformuluotų idėjų, pažiūrų, teorijų apie teisinio reguliavimo esmę, dėsningumus, raidos tendencijas visuma“⁷. Panašiai teisės doktriną suprantantys D. Mikelėnienė ir V. Mikelėnas tvirtina, kad teisės doktrina neapsiriboja tik nacionalinės teisės analize, o

² Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 239.

³ Tiller E., Cross F. What is legal doctrine? // Northwestern University Law Review. 2006, Nr.100(1). P. 517. // <http://www.law.northwestern.edu/lawreview/v100/n1/517/LR100n1Tiller-Cross.pdf>, prisijungimo laikas: 2010-10-12.

⁴ Encyclopedia of American Constitution / ed. Levy L. V. and Karst K. L. New York: Macmillan Reference USA, 2000. Vol. 3. P. 801.

⁵ Tarptautinių žodžių žodynas. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985 //

<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=doktrina&wid=4530>, prisijungimo laikas: 2010-10-15.

⁶ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002. P. 87.

⁷ Jarašiūnas E. Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų // Jurisprudencija. 1999, Nr. 12(4), P. 48.

taikydama lyginamąjį metodą tiria ir užsienio valstybių teisę, teisės doktriną ir teismų praktiką⁸. Lietuvos administracinės teisės doktrina šiuo atveju turėtų būti suprantama kaip šakinis nacionalinės administracinės teisės mokslas, jame generuojamų idėjų visuma.

Siaurąja prasme teisės doktriną galima suprasti kaip išskirtinai galiojančios teisės aiškinimą, neapimant užsienio šalių teisės ir doktrinos analizės bei teisinio reglamentavimo tikslingumo vertinimo. Taip, Oslo universiteto profesorius H. P. Graver teisės doktriną (*legal doctrine*) supranta kaip teisės mokslo ar teisės teorijos dalį, kurios tikslas yra analizuoti, aprašyti ir interpretuoti teisinės tvarkos normatyvinį turinį, t. y. neapimant kitų teisės teorijos dalių – teisės istorijos, teisės sociologijos ir teisės filosofijos⁹. Šiuo atveju doktrinos objektas yra išskirtinai veikianti teisė, išreikšta teisės aktais, precedentais ir kitais teisės šaltiniais.

Pastarajai artimesnis apibūdinimas, kurį pateikė žinomas JAV konstitucionalistas, profesorius K. Karst. Apibūdindamas teisės doktriną konstitucinės teisės kontekste, mokslininkas pažymi, kad tai oficialiai paskelbtų ar reguliariai palaikomų principų ar taisyklių grupė, taip pat tokių taisyklių ar principų grupių visuma, apimanti teisės šaką. Šia prasme doktrina atitinka teisminių interpretacijų tam tikroje teisės šakoje grupę. Plačiausiai teisės doktrina galima vadinti visas taisykles ar principus, išplaukiančius iš teismo konstitucinės interpretacijos proceso¹⁰. Šiuo atveju Lietuvos administracinės teisės doktriną sudarytų išskirtos iš nacionalinio teisės mokslo idėjų visumos administracinės teisės nuostatos, išplėtos iki aktualių praktikai mokslinių teorijų, principų ar taisyklių. Tokios, santykinai savarankiškos, teisės interpretavimo mokslinės nuostatos vadinamos doktrinomis, arba, E. Kūrio žodžiais tariant¹¹, „dalinėmis“ doktrinomis, kaip antai *ultra vires* doktrina, skaidrumo doktrina, teisės į mokslą doktrina ir kt.¹² Šia prasme teisės šakos, pavyzdžiui, konstitucinės ar administracinės teisės, doktrina arba visos teisės sistemos doktrina reiškia „dalinių“ doktrinų visumą teisės šakos ar teisės sistemos lygmeniu.

Atkreiptinas dėmesys, kad administracinės teisės doktrina nėra tas pats kas administracinė doktrina. Pastaroji nėra siejama su teisiniu reglamentavimu, o reiškia privataus ar viešo valdymo (administravimo) mokslą. Lietuvos administracinės teisės doktrinos objektas yra Lietuvos administracinė teisė, įskaitant tas tarptautines bei viršnacionalines Europos Sąjungos

⁸ Mikelėnienė D., Mikelėnas V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999. P. 242-243.

⁹ Graver H. P. The approach to European law in Norwegian legal doctrine // ARENA working papers. 2003, Nr. 18/2003. P. 1. // http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2003/wp03_18.pdf, prisijungimo laikas: 2010-11-10.

¹⁰ Encyclopedia of American Constitution / ed. Levy L. V. and Karst K. L. P. 801.

¹¹ Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P. 14.

¹² Žr., pvz., Ruškytė R. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 1 d. – 2008 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų pagrindiniai aspektai ir tendencijos // http://www.lrkt.lt/PKonferencijose/20080911_Ruskyte_1.pdf, prisijungimo laikas: 2010-10-12.

nuostatas, kurios pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją¹³ (toliau – Konstitucija) laikomos Lietuvos teisinės sistemos dalimi.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Lietuvos administracinės teisės doktrina gali būti suprantama kaip nacionalinės administracinės teisės mokslas arba interpretacinė jo dalis, pasireiškianti aktualiais praktikai aiškinimais, koncepcijomis, principais ar jų visuma. Pateikta samprata yra plati ir suponuoja dvejopą teisės doktrinos suvokimą, todėl būtina atsižvelgti į kontekstą ir išsiaiškinti, kokia konkreti prasmė suteikiama ir kokias papildomas savybes įgauna Lietuvos administracinės teisės doktrina konstitucinės jurisprudencijos kontekste.

1.2. Administracinės teisės doktrinos kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje lygmenys

1.2.1. Akademinės konstitucinės jurisprudencijos samprata ir įtaka administracinės teisės doktrinai

Norint atskleisti Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje reiškinį, būtina atsižvelgti į kontekstą ir išsiaiškinti, kokią konkrečią reikšmę įgauna ir kokias papildomas savybes įgauna teisės doktrinos samprata konkrečioje ją supančioje aplinkoje. Tokia teisine aplinka gali būti administracinis teisės mokslas kaip „sudėtinė Lietuvos teisės mokslo dalis, kurioje administracinės teisės specialistai – mokslininkai tyrinėja šios teisės šakos esmę, jos reguliavimo dalyką bei atskirus institutus ir apskritai visos šalies aktualias administracinės teisinės praktikos ir mokslo problemas“¹⁴.

Kita aplinka, kurioje gali egzistuoti administracinės teisės doktrina, yra konstitucinė jurisprudencija. Jurisprudencija dažniausiai suprantama kaip teisės mokslas (*scientia juris*), tačiau ji taip pat gali reikšti bendrųjų ar fundamentaliųjų teisės sistemos elementų mokslą, teisės sistemą, teisės šaką, tam tikrą teisės dalį ar net tesmo precedentų visumą¹⁵.

Pasak JAV teisės profesoriaus R. Dworkino, konstitucinėje jurisprudencijoje sąlyginai galima išskirti fundamentaliąją ir interpretacinę konstitucinę jurisprudenciją. Fundamentaliąją konstitucinę jurisprudenciją vertina normatyvinį reglamentavimą idealios teisės aspektu, bando

¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁴ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. / red. Dziegoraitis A. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005. P. 109.

¹⁵ Black's law dictionary – eight edition / ed. Bryan Garner. USA: Thomson West, 2004 P. 871.

atsakyti į filosofinius konstitucinės teisės klausimus nesigilindama nei į konstitucijos teksto, nei į teismų sprendimų teisinę techniką. Tuo tarpu antroji, interpretacinė konstitucinės jurisprudencijos dalis, nagrinėja tradicinės jurisprudencijos klausimus, labiau susietus su teisine praktika, bandymais aiškinti konstituciją, atsakyti į klausimą, kokia iš tikrųjų yra konstitucija, o ne kokia ji turi būti¹⁶.

Remiantis tokiu jurisprudencijos dualizmu, teisinėje literatūroje sąlyginai galima išskirti dvejopo pobūdžio jurisprudencijos sampratas, kurios koreliuojasi su jau aptartomis teisės doktrinos sampratomis. Plačiai jurisprudencija suvokiama kaip teisės mokslas apskritai, apimantis tiek fundamentaliuosius, tiek interpretacinius teiginius. Panašiai „jurisprudenciją“ aiškina, pavyzdžiui, A. Vaišvila, teigdamas, kad „vieni teisės mokslai ją [teisę – autoriaus past.] tiria bendruoju požiūriu, aiškindamiesi, kas yra teisė apskritai, koks jos santykis su žmonių interesais, kaip ir dėl ko ji keičiasi, kiti teisės mokslai ją tiria kaip konkrečių visuomeninių santykių reguliavimo techniką. Abu šie teisės tyrimo lygiai vadinami vienu bendru vardu - teisės mokslas, arba jurisprudencija (lot. *jurisprudencia* - teisės žinojimas, arba žinios apie teisę)¹⁷. Fundamentalioji jurisprudencija aiškinasi ne tik tai, kokia turi būti teisė, bet ir tai, kas yra teisė apskritai ir kokia ji yra, t. y. apima H. Kelseno išskirtą „Grynąją teisės teoriją“, kuri nėra nei konkretaus galiojančio reglamentavimo aprašymas (interpretavimas), nei idealios teisės paieškos¹⁸. Taigi plačiai suvokiama jurisprudencija apima tiek bendruosius (teisės filosofija, teisės teorija, teisės istorija, teisės sociologija, lyginamoji teisė ir kt.), tiek šakinius teisės mokslus.

Atitinkamai konstitucinė jurisprudencija plačiąja prasme reikštų konstitucinės teisės mokslą apskritai. Pavyzdžiui, E. Šileikio teigimu, konstitucinė jurisprudencija yra valstybės bendrosios teisės mokslo dalis, todėl gali būti gretinama su bendrosios teisės teorijos mokslu, administracine, civiline ar baudžiamąja jurisprudencija. Konstitucinė jurisprudencija pasireiškia moksliniais akademiniais darbais ir teismų, vertinančių ar aiškinančių Konstitucijos nuostatas, sprendimais¹⁹.

Tokių aiškinimų trūkumas yra tame, kad plačiai jurisprudenciją traktuojantys mokslininkai apeina jos moksliskumo problemą, kadangi visa jurisprudencija, neišskiriant interpretacinės jos dalies, prilyginama teisės mokslui. Tuo tarpu teisės mokslas, kaip teigia E. Mackuvienė, siekia identifikuoti vertybiškai neutralias teises idėjas, kelia tiesos, vienintelio teisingo sprendimo klausimus, ieško universalių kriterijų bei charakteristikų, o teisės normos

¹⁶ Encyclopedia of American Constitution / ed. Levy L. V. and Karst K. L. P. 1505-1506.

¹⁷ Vaišvila A. Teisės teorija. P. 41.

¹⁸ Žr. Kelsen H. Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 43.

¹⁹ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 95. Šileikis E. Konstitucinės teisės klausimai, kazusai, užduotys. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 68-69.

šiuo atveju suprantamos kaip objektyviai egzistuojantys socialiniai faktai²⁰. Šiuos reikalavimus neatitinka jau minėtoji interpretacinė jurisprudencija, todėl jos prilyginimas teisės mokslui gali būti tik sąlyginis, akcentuojant tokio prilyginimo sąlygiškumą.

Siauras jurisprudencijos sampratos aiškinimas apima tik interpretacinę jurisprudenciją. E. Mackuvienė, tyrinėdama teisės mokslškumo problemą pažymi, kad „jurisprudencijos“ terminas dažniau vartojamas analizuojant teisinę praktiką, argumentavimo ypatumus, vertybinių sprendimų teisingumą. Jurisprudencijoje analizuojami teisiniai argumentai yra žmogaus intelektinės veiklos rezultatas, jie nėra tapatinami su tiesa ir gali būti nuginčijami. Jurisprudencija siejama su konkrečia teisine sistema arba konkrečia teisine praktika, pavyzdžiui konkretaus teismo praktika. Teise laikoma „tai, kas yra“, todėl jurisprudencijoje taikomos įvairios interpretacinės technikos, vertybinė argumentacija, ir jų pagalba įvertinama konkrety situacija²¹.

Savo ruožtu konkretaus galiojančio teisinio reglamentavimo aiškinimas (interpretacija) taip pat gali būti dvejopas. Jis gali būti vertybiškai neutralus, nustatantis galimus aiškinimo variantus, ir todėl artimesnis mokslui, arba subjektyvus, vertybiškai orientuotas, peršantis vienintelį aiškinimo variantą kaip atskleidžiantį tikrąją teisinio reglamentavimo prasmę²². Galima pastebėti, kad pirmuoju atveju interpretacija, nors ir yra aktuali praktikai teisės taikymo požiūriu, tačiau ji nepretenduoja į teisiškumą. Tuo tarpu antruoju atveju teisės aiškinimas (oficialus ar neoficialus) pretenduoja į teisiškumą. Atitinkamai ir siauras teisės doktrinos suvokimas turi dvi pakraipas – objektyvesnę (mokslškesnę) ir vertybiškai subjektyvesnę. Mūsų manymu, subjektyvioji interpretacinė jurisprudencijos dalis atitinka anksčiau aptartą teisės doktrinos siaurąją prasmę sampratą.

Kaip matyti, jurisprudencijos apibrėžimas iš dalies tampa semantine problema, todėl būtina susitarti dėl terminų. Toliau darbe, kalbant apie jurisprudenciją plačiaja prasme, t. y. teisės mokslą apskritai, apimantį tiek mokslškumo kriterijus atitinkančią fundamentaliąją jurisprudenciją, tiek sąlyginai mokslšką interpretacinę jurisprudenciją, bus naudojamas „teisės mokslo“ terminas, o kalbant apie jurisprudenciją siaurąją prasmę, bus naudojamas „interpretacinė jurisprudencijos“ sąvoka.

Į Lietuvos administracinės teisės doktriną, kurią konstitucinėje jurisprudencijoje, galima žvelgti ir kitu – doktrinos kūrimo subjekto aspektu. Taip galima išskirti administracinės teisės doktriną, kurią konstitucinėje akademinėje jurisprudencijoje ir administracinės teisės doktriną, kurią konstitucinėje teisminėje jurisprudencijoje (ji bus analizuojama sekančiame

²⁰ Mackuvienė E. Teisės mokslo ir jurisprudencijos mokslškumo problema // Socialinių mokslų studijos. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, Nr. 1(5). P. 293.

²¹ Ten pat. P. 293-294.

²² Kelsen H. Grynoji teisės teorija. P 282.

skyrelyje). Skirtstymas į akademinę ir teismų konstitucinę jurisprudenciją be teorinės, turi ir praktinę reikšmę, kadangi leidžia atskirti grynai teorinę teisinę mintį nuo oficialios konstitucinės justicijos arbitro pozicijos.

Nesigilindami į termino „akademiniškas“ reikšmių detales, akademiškumu sąlyginai vadinsime neteisminę kuriamos doktrinos pobūdį. Tačiau tai nereiškia, kad akademinė jurisprudencija netiria praktinių problemų. Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimo aplinka šiuo atveju yra akademinis teisės mokslas, kuriam būdingas tiek absoliučios, vertybiškai neutralios tiesos ieškojimas (fundamentali jurisprudencija), tiek interpretavimas galiojančios teisės rėmuose, remiantis subjektyvia vertybine orientacija (interpretacinė jurisprudencija). Akademiškumo požymį sudaro visos akademinės bendruomenės mokslo teiginių savybė nebūti įspraustiems į griežtus teisės aiškinimo taisyklių rėmus ir dėl to visiškai nepriklausomai ir nenaudojant valstybės prievartos priemonių pretenduoti į absoliučią arba formalią tiesą.

Žiūrint per akademiškumo prizmę, teisės doktrina (plačiąja prasme) yra teisės mokslas, taigi kalbame apie administracinės teisės mokslo kūrimą konstitucinės teisės moksle nacionaliniu lygmeniu. Jeigu konstitucinės teisės mokslą laikyti eiliniu šakiniu teisės mokslu, tuomet tokia formuluotė atrodytų nelogiška. Tai savo ruožtu reikštų Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimo akademinėje konstitucinėje jurisprudencijoje negalimumą. Tačiau laikantis konstitucinės teisės kaip teisės srities koncepcijos, konstitucinės teisės pobūdis neleidžia jos įvardinti kaip vienos iš teisės šakų su griežtai apibrėžtu reguliavimo dalyku. Labiau tikėtų pagrindinės teisės srities, teisės sistemos branduolio apibūdinimas²³. Tai reiškia, kad atskiroms administracinės teisės ir kitų teisės šakų nuostatomis yra suteiktas konstitucinis statusas. Dėl to šios nuostatos nepašalinamos iš administracinės ir kitų teisės šakų, o priešingai, tampa tų teisės šakų branduoliu, kreipiančiu visą šakinį reglamentavimą. Atitinkamai ir administracinės teisės moksle egzistuojantys teiginiai iš jos „nepereina“ į konstitucinės teisės mokslą dėl to, kad yra kildinami iš Konstitucijos. Akademinė jurisprudencija, tirdama, pavyzdžiui, aplinkos apsaugos, valstybės tarnybos, teritorijų planavimo, licencijavimo ir kitų administracinės teisės reglamentuojančių sričių konstitucinius pagrindus, kartu tiria ir administracinės, ir konstitucinės teisės klausimus. Kitaip tariant, konstitucinės teisės kaip srities koncepcija turėtų galioti ir konstitucinės teisės mokslui, dėl ko logiška būtų kalbėti apie konstitucinę administracinės teisės mokslo dalį arba tiesiog apie konstitucinę administracinės teisės doktriną.

Vertinant akademinės konstitucinės jurisprudencijos įtaką administracinės teisės doktrinai, galima pastebėti, kad, pavyzdžiui, Lietuvos oficialios konstitucinės doktrinos kritika turi tam tikrus apribojimus, susijusius su šios doktrinos stabilumo, tęstinumo ir nuspėjamumo

²³ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. P. 33.

reikalavimais²⁴. Nuo galiojančios teisės (ypač konstitucinės) atitrūkusios mokslinės išvados gali būti praktiškai neįgyvendinamos realiame gyvenime ir todėl neturėti praktinio naudingumo, pritaikomumo bei aktualumo. Žinoma, Konstitucijos kritinis vertinimas siūlomų Konstitucijos pataisų kontekste yra galimas ir sveikintinas. Tačiau kritikai neišeinant už Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – KT) jurisprudencijos ribų ir neperaugant į Konstitucijos nuostatų kritiką, ji netenka racionalumo, taigi ir aktualumo praktikai, išskyrus retus atvejus, kuomet oficialios konstitucinės doktrinos korekcijų doktrina²⁵ leidžia koregavimą.

Tokiu būdu fundamentalioji ir interpretacinė konstitucinė jurisprudencija kontroliuoja viena kitą. Interpretacinė konstitucinė jurisprudencija yra sergėjama fundamentalaus konstitucinės teisės mokslo, neleidžiančio jai per daug atitolti nuo objektyviai egzistuojančių gamtoje ir visuomenėje dėsnių, visiškai atitrūkti nuo mokslškumo. O interpretacinė konstitucinė jurisprudencija, orientuota į veikiančią teisinę praktiką, neleidžia teoriniams idealios teisės ieškojimams atitolti nuo galiojančios teisės ir pavirsti praktiškai neįgyvendinamais pageidavimais, t. y. neleidžia nutolti nuo „teisiškumo“ ir susitapatinti su sociologija ar filosofija.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimas akademinėje konstitucinėje jurisprudencijoje reiškiasi kaip nacionalinio administracinės teisės mokslo (doktrinos plačiąja prasme) plėtojimas, kurį papildo aktualūs fundamentalūs konstituciniai tyrimai ir vertybiškai neutralios, toleruojančios aiškinimo alternatyvas, interpretacijos, o taip pat administracinės teisės doktrinos (siaurąja prasme) kaip vertybiškai orientuotos interpretacijų sistemos.

1.2.2. Konstitucinės administracinės teisės doktrinos kūrimas teisminėje jurisprudencijoje

Tikslas identifikuoti konstitucinę administracinės teisės doktriną gali būti pasiekiamas tik išsiaiškinus, kur – akademinėje ar teisminėje jurisprudencijoje ieškoti svarbiausių administracinei teisei konstitucinių doktrininių nuostatų. Teismams, savo sprendimuose (plačiąja prasme) aiškinant teisę, formuojant teisės doktriną, nėra būdingi fundamentalūs mokslo tyrimai.

²⁴ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2001, Nr. 62-2276; atitaisymas – 2001, Nr. 86. [3] (tikslus nutarimo pavadinimas yra literatūros sąrašė, laužtiniuose skliaustuose esantis skaičius rodo jo eilės numerį).

²⁵ Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292; Jarašiūnas E. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo problemos // Jurisprudencija. 2009, Nr. 1 (115). P. 39-63. [13].

Pavyzdžiui, Konstitucinio teismo įstatymo²⁶ 56 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad į Konstitucinio Teismo nutarimo turinį, *inter alia*, įeina „argumentai ir įrodymai, kuriais grindžiamas Konstitucinio Teismo priimtas sprendimas, o prireikus - argumentai, paneigiantys kitas nuomones“, Administracinių bylų teisenos įstatymo²⁷ 87 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad motyvuojamojoje sprendimo dalyje nurodomos teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, argumentai, dėl kurių teismas atmeta kuriuos nors įrodymus, įstatymai, kuriais teismas vadovavosi, nuorodos į konkrečias normas, kurios buvo taikomos. Teismai yra apriboti savo pareiga vykdyti teisingumą konkrečioje byloje, pagal Konstitucijos 109 straipsnio 3 dalį klausiant tik įstatymo, todėl ir teismų jurisprudencija yra apribota taikomų teisės šaltinių aiškinimu.

Konstitucijos nuostatas aiškina tie teismai, kurie taiko Konstituciją. Kaip 2006 m. kovo 28 d. nutarime²⁸ pažymėjo KT, teismai, turintys įgaliojimus tirti teisės aktų atitikimą konstitucijai, negali neaiškinti Konstitucijos. Ši aplinkybė leidžia kalbėti apie teismų konstitucinę jurisprudenciją, tačiau teismų konstitucinių interpretacijų teisinė galia nėra vienoda. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo konstitucinių išaiškinimų galia išplaukia iš Teismų įstatymo²⁹ 31 straipsnio 2 dalies 1 punkto, pagal kurį „į Vyriausiojo administracinio teismo biuletenyje paskelbtuose sprendimuose, nutarimuose ir nutartyse esančius įstatymų ir kitų teisės aktų taikymo išaiškinimus atsižvelgia teismai, valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus ir kitus teisės aktus“. Analogiška nuostata Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje paskelbtose nutartyse esančių išaiškinimų atžvilgiu įtvirtinta Teismų įstatymo³⁰ 23 straipsnio 2 dalies 1 punkte. Tačiau kaip ne kartą savo nutarimuose yra pažymėjęs KT, pagal Konstituciją įgaliojimus oficialiai aiškinti Konstituciją turi tik KT³¹. Oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje *inter alia* atskleidžiamos įvairių konstitucinių nuostatų tarpusavio sąsajos, jų turinio santykis, konstitucinių vertybių pusiausvyra, konstitucinio teisinio reguliavimo, kaip vieningos visumos, esmė³². Įgyvendindami savo įgaliojimus administraciniai teismai yra saistomi KT aktuose (nutarimuose, išvadose, sprendimuose) suformuotos oficialios konstitucinės doktrinos³³. Taigi, KT doktrininis išaiškinimų teisinė galia yra aukštesnė nei kitų nacionalinių teismų konstitucinės interpretacijos, kurios yra antrinės oficialių KT išaiškinimų

²⁶ Konstitucinio teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.

²⁷ Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292. [13].

²⁹ Teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr.46-851.

³⁰ Teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr.46-851.

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 103-4611. [4].

³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894. [7].

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 113-4132. [10].

atžvilgiu. KT savo konstitucinėse interpretacijose neprivalo atsižvelgti į kitų nacionalinių teismų Konstitucijos aiškinimus.

Štai kodėl KT interpretacinė jurisprudencija yra ypatinga ir svarbi tiek visam teisės mokslui, tiek ordinarinių teismų Konstitucijos interpretacijoms. Tiksliau, ypatinga yra oficiali konstitucinė doktrina, kuriama KT jurisprudencijoje. Kaip pabrėžia E. Jarašiūnas, KT yra ypatingas konstitucinės teisinės doktrinos kūrėjas dėl to, kad jis yra valstybės teisminė institucija, sprendžianti dėl teisės akto atitikimo konstitucijai. KT, skirtingai nuo kitų konstitucinės doktrinos autorių, pats nesirenka savo tyrinėjimų temų, todėl konstitucinės teisės klausimai negrinėjami nevienodai detaliai, KT praktika ne tik remiasi teisės doktrina, bet pati kuria ar plėtoja doktriną. Svarbiausia, kad KT doktrinos padariniai yra ypatingi, nes ja grindžiama visiems privaloma nutarimo rezoliucinė dalis³⁴. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad KT jurisprudencijoje kuriama oficiali konstitucinė administracinės teisės doktrina, kaip atskirų „dalinių“ doktrinų visuma, yra Lietuvos administracinės teisės doktrinos, kuriamos konstitucinėje jurisprudencijoje (teisminėje ir akademinėje), pagrindas, branduolys, todėl jai turi būti skiriamas didžiausias tyrėjų dėmesys. Kadangi KT jurisprudencijoje kuriama doktrina yra oficiali, reikėtų kalbėti apie Lietuvos oficialią konstitucinę administracinės teisės doktriną.

Kadangi oficiali konstitucinė doktrina turi tiek teisės, tiek mokslo požymių, susiduriame su klausimu, kokiame – mokslo ar teisės – kontekste derėtų analizuoti oficialią konstitucinę administracinės teisės doktriną. Ar korektiška apjungti oficialias teismines ir akademinės konstitucines interpretacijas, turint omenyje oficialių interpretacijų galutinį, neskundžiamą ir nekeičiamą (išskyrus retas išimtis) pobūdį. Teisinėje literatūroje šiuo klausimu yra įvairių nuomonių. Pasak E. Šileikio, klaidinga pernelyg atriboti konstitucinę akademinę ir konstitucinę teisminę jurisprudenciją, kuomet susidaro įspūdis, kad neoficialus Konstitucijos aiškinimas yra grynai teorija, tuo tarpu teisminis – grynai praktika, nes monografijose ar teisės paskaitų metu argumentuotai pateikiami teiginiai ir KT pateikiami teiginiai iš esmės yra tas pats³⁵.

Tuo tarpu E. Jarašiūnas išreiškia kitokią poziciją, tvirtindamas, kad KT vertinimai yra teisiniai mokslinio pobūdžio vertinimai, parodantys KT mąstymo eigą, logišką kelią į sprendimą ir kad konstitucinių teismų koncepcijų įtaka konstitucinės teisės mokslo raidai neabejotina, jos yra teisinė realybė, daranti įtaką teisinei minčiai, todėl konstitucinių idėjų autoriai negali nepaisyti šios aplinkybės, jiems tenka analizuoti, kaip pasiūlymas ar idėja atitinka oficialią konstitucijos interpretavimo doktriną. Mokslininkas pažymi, kad oficiali konstitucinė doktrina varžo bet kokių naujų teorijų reikšmę, yra lyg aukštai pakelta kartelė, kuriai įveikti reikalinga

³⁴ Jarašiūnas E. Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų // ten pat, P. 48-49.

³⁵ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 97.

didesnė nei paprastai minties jėga, todėl konstituciniam teismui išdėsčius oficialią poziciją, kitų autorių teoriniams ieškojimams tuo klausimu tenka tik antraeilė reikšmė³⁶.

E. Kūrio nuomone, „kol Konstitucinis Teismas nėra suformulavęs savo pozicijos dėl tam tikrų Konstitucijos nuostatų turinio prasmės, dėl šių dalykų galima ginčytis be galo, ir gali būti toleruojamos įvairios nuomonės, bet tai – tik teorinės diskusijos. Konstitucinio reguliavimo turinys atskleidžiamas tik oficialiai aiškinant Konstituciją, t. y. plėtojant konstitucinę doktriną kiekvienu klausimu, kuris tam tikroje byloje yra Konstitucinio Teismo nagrinėjimo dalykas. Ar tam tikros nuostatos, kaip principai arba normos, turi konstitucinį statusą, vienareikšmiškai galima pasakyti tik tada, kai yra suformuota atitinkama konstitucinė doktrina. O iki tol – *quod pendet, non est pro eo, quasi sit* (tai, kas nenuspręsta, tarsi ir neegzistuoja)“³⁷.

Radikaliausias šiuo klausimu yra H. Kelsenas, kuris griežtai atskiria neautentišką (mokslinį) ir autentišką (teisinių organų atliekamą) teisės aiškinimą, teigdamas, kad mokslinis aiškinimas yra grynai pažintinis teisės normų visų galimų prasmų nustatymas, nekuriantis teisės. Teisės mokslas negali nuspręsti, kuri iš jo atskleistų normos prasmų turėtų būti taikoma, – tai turi būti palikta teisinės tvarkos įgalintam teisės taikytojui³⁸.

Mūsų nuomonė yra artimesnė H. Kelseno, E. Jarašiūno, E. Kūrio ir kitų mokslininkų pozicijai tiek, kiek jose atsispindi akademinės ir oficialios konstitucinės doktrinos atskyrimas visų pirma dėl jų skirtingos teisinės reikšmės. E. Šileikio bandymas sutapatinti konstitucinę akademinę ir konstitucinę teisminę jurisprudenciją kritikuotinas, nes pats jurisprudencinių teiginių palyginimas suponuoja tam tikrą jų vertinimą, tuo tarpu oficialios konstitucinės doktrinos, kuri yra galutinė ir neskundžiama, vertinimas ir lyginimas su įvairiomis mokslininkų nuomonėmis netenka aktualumo, taigi ir racionalumo. Čia pastebima bet kurios iš pozicijų šiuo klausimu argumentavimo priklausomybė nuo neišvengiamo atvirkštinio loginio ryšio tarp KT jurisprudencijos nekintamo „teisiškumo“ ir jos mokslininkų. Kadangi „teisiškumą“ (teisinę galią) ir nekintamumą kvestionuoti neįmanoma, KT interpretacijų prilyginimas akademinėi jurisprudencijai tampa problematiškas. Šiuo dėsningumu gali būti paaiškinamas „maištaujantis“ E. Šileikio teiginys, kad viešosios ir privatinės teisės mokslai neturėtų besąlygiškai „paklusti“ konstitucinei jurisprudencijai ir dėl jos kylančiai visos jurisprudencijos konstitucionalizacijos tendencijai³⁹.

Nebūtų pernelyg drąstiška suabejoti, ar tai, kas Lietuvos teisinėje literatūroje ir net KT baigiamuosiuose teisės aktuose vadinama KT jurisprudencija bei oficialia konstitucine doktrina, apskritai yra teisės mokslas (jurisprudencija). Galbūt KT jurisprudenciją negalima analizuoti

³⁶ Jarašiūnas E. Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų // ten pat, P. 49-50.

³⁷ Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // ten pat, P. 14.

³⁸ Kelsen H. Grynoji teisės teorija. P 281, 282.

³⁹ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 96.

kaip lygiaverčią kartu su akademinė jurisprudencija ne tik dėl to, kad pirmoji turi formalios tiesos statusą, bet dar ir dėl to, kad teisminės interpretacijos turinys neatitinka moksliniams tyrimams keliamų reikalavimų. Pasak H. Kelseno, mokslinis jurisprudencinis aiškinimas turi būti atsargus ir išvengti fikcijos, esą galimas tik vienas teisingas teisės normos aiškinimas, tokia fikcija gali būti pateisinama tam tikru politiniu požiūriu, bet jokie politiniai privalumai negali pateisinti šios fikcijos naudojimo moksliskai aprašant pozityviąją teisę, nes moksliniu, taigi objektyviu, požiūriu yra neleistina vieninteliu teisingu paskelbti tokį išaiškinimą, kuris už kitą, logiškai lygiai taip pat galimą išaiškinimą yra labiau priimtinas⁴⁰.

Teisės mokslas pateikia įvairius tarpusavyje konkuruojančius teiginius, kurie *ipso jure*⁴¹ nepajėgūs konkuruoti su autentiška ir nekeičiama interpretacija. Todėl, mūsų manymu, problematiška kalbėti apie oficialaus (prievarstinio) ir beveik nekintančio konstitucinio mokslo egzistavimą. Jeigu KT jurisprudenciją laikyti mokslu, iškyla klausimas, kodėl mokslu nelaikytini įstatymai, pavyzdžiui Administracinių teisės pažeidimų kodekso⁴² 10, 11, 17, 18, 20 ir kiti straipsniai, kuriuose yra mokslinio pobūdžio teiginių dėl kaltės formų, būtinosios ginties, būtinojo reikalingumo, administracinių nuobaudų tikslų ir pan. Visgi, iš karto pastebėsime, kad nesiekiamo suabejoti „jurisprudencijos“ ir „doktrinos“ terminų tinkamumu apibūdinant KT interpretacijas, nes tai jau tradiciškai Lietuvos ir užsienio moksle susiklosčiusios sąvokos. Verčiau eiti sąvokų reikšmių diferencijavimo keliu, kuris atsispindi tyrimo pradžioje nustatytose „jurisprudencijos“ ir „doktrinos“ prasmių dichotomijose.

Besąlygiškas arba beveik besąlygiškas oficialios konstitucinės jurisprudencijos teisingumo pripažinimas tiek neoficialiu akademinu, tiek teisiniu, tiek valstybiniu, tiek kasdieniu praktiniu lygmeniu yra ne mokslinių diskusijų dalykas, o susiklosčiusi Lietuvos teisės sistemoje tikrovė. Galima tik paminėti „neįveikiamą“ E. Kūrio argumentą šiuo klausimu, kad iškilus „analogiškam“ konstituciniam ginčui Konstitucinis Teismas vadovausis jau suformuluota doktrina⁴³. Tokia KT veiklos tikimybė yra tapusi teisiniu imperatyvu pačiam KT⁴⁴. Ir nesvarbu, ar tai sprendimo (plačiąja prasme) *ratio decidendi*, ar *obiter dicta*, vien todėl, kad pati oficiali konstitucinė doktrina savęs nediferencijuoja *ratio* ir *dicta* pagrindu. Kaip pažymėjo KT, oficiali doktrina turi ne tik teisiškumo požymių, bet ir pati yra teisiškumo matas⁴⁵. Vis dėl to, teisinė galimybė sušvelninti konstitucinės doktrinos nekintamumą (jeigu toks poreikis iškiltų) išvelgtina

⁴⁰ Kelsen H. Grynoji teisės teorija. P 282.

⁴¹ Konstitucinio teismo įstatymo (Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120) 72 str. 2 d.; taip pat žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292.

⁴² Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

⁴³ Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // ten pat, P. 15.

⁴⁴ Kūris E. Teismo precedentas kaip teisės šaltinis Lietuvoje: oficiali konstitucinė doktrina, teisinio mąstymo stereotipai ir kontrargumentai // Jurisprudencija. 2009, T. 2(116), P. 140-142.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708; 2004, Nr. 186. [9].

oficialios konstitucinės doktrinos koregavime, tačiau tai yra atskiro tyrimo reikalaujanti problema, į kurią mes nesigilinsime.

Oficialioje konstitucinėje doktrinoje yra ne tik atskleidžiamas reguliavimas ir konstatuojama, kad tas reguliavimas turi konstitucinį statusą, šis konstitucinis reguliavimas praktiškai nekintantis, todėl pati oficiali konstitucinė doktrina teisės mokslui turi būti ne tiek vertinimo, kiek pilnaverčiu tyrimo objektu, *fait accompli*, ji turi ne konkuruoti su akademiniais tyrimais, o būti papildoma jais jau anksčiau minėto racionalumo rėmuose. Todėl suprantama tokio akademinio kritinio vertinimo studijų negausa, kurią kritikuodamas ir skatindamas kurti „alternatyvius Konstitucijos aiškinimus“, E. Šileikis, mūsų nuomone nepagrįstai, vadina letargu⁴⁶. Vertinti, kaip Lietuvos oficiali konstitucinė administracinės teisės doktrina dera su akademinėje jurisprudencijoje kuriama Lietuvos administracinės teisės doktrina, mūsų nuomone, nėra taip aktualu kaip pačios oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos analizė. Oficiali konstitucinė doktrina, turėdama interpretacinio mokslo požymių, pati atlieka nuolat besiplečiančio konstitucinio interpretacinio tyrimo vaidmenį, todėl akademiniai konstituciniai interpretaciniai tyrimai iš principo yra laikini ir hipotetiniai, o KT nutarimų ir sprendimų oficialių išaiškinimų institutas šį laikinumą dar daugiau sustiprina. Žinoma, akademiniai alternatyvūs Konstitucijos aiškinimai, ypač esant oficialios doktrinos vakumui, yra toleruoti, nes teisiniam formalizavimui yra siūlomos įvairios idėjos, tačiau visuomet turi likti pastebima distancija tarp idėjų ir pasiūlymų iš vienos pusės bei teisės iš kitos. Būtinai diferencijuotas mokslininkų ir teisės taikytojų požiūris į teisminę ir akademinę konstitucinę jurisprudenciją, kad būtų galima atskirti tai, kas jau galutinai nuspręsta (yra formali tiesa *a priori*), ir tai, kas dar diskutuotina.

Tai jokių būdu nereiškia, kad KT teisėjai nedalyvauja konstitucinės akademinės jurisprudencijos kūrimo. Paradoksalu, bet teisėjai gali tuo pat metu dalyvauti ir teisminės, ir akademinės jurisprudencijos kūrimo, nors šios gali pilnai nesutapti ar net skirtis. Tokia situacija galima, pavyzdžiui, kuomet teismo teisėjo mokslinė pozicija skiriasi nuo teismo daugumos nuomonės (tai gali liudyti jo pareikšta atskira nuomonė), nors teismo sprendimas priimamas teismo *in corpore*. Taigi, visi tokį sprendimą priėmę teisėjai yra oficialios KT interpretacijos autoriai, nors mokslinė akademinė vieno iš teisėjų pozicija yra skirtinga.

Ši paradoksali situacija susijusi su tuo, kad teismų jurisprudencija be interpretacinio mokslo bei teisės, turi ir teisės taikymo arba teismo precedento savybių, mažinančių jos sąlyginį mokslumą. Teismų sprendimai, skirtingai nuo akademinės jurisprudencijos, pasižymi formalios tiesos nustatymu ir kazuistiškumu. Tai lemia, kad oficiali konstitucinė doktrina plėtojasi ta linkme, kurią padiktuoja pareiškėjų prašymuose keliami konfliktai. Nors KT tam

⁴⁶ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 81.

tikrais atvejis turi galimybę nukrypti nuo prašymuose keliamų klausimų, oficialios konstitucinės doktrinos struktūroje atsispindi jurisdikcinis jos primatas.

Kalbant apie oficialios konstitucinės doktrinos kūrimą KT jurisprudencijoje, iškyla klausimas, koks yra oficialios konstitucinės doktrinos ir KT jurisprudencijos santykis. Iš KT nutarimuose ne kartą minėtos formuluotės „oficiali konstitucinė doktrina, kuriama KT jurisprudencijoje“⁴⁷ galima daryti prielaidą, kad „doktrina“ šiuo atveju nėra tapati „jurisprudencijai“, o yra jos dalis. KT jurisprudencija yra ne tik konstitucinė ir ne tik interpretacinė – joje aiškinami ir įstatymai, be to, pasitaiko ir bendresnių teorinių teisės apskritai aprašymų⁴⁸. Tuo tarpu doktrininiai teiginiai yra išskirtinai konstituciją aiškinantys teiginiai, dar daugiau – jie yra vertybiškai orientuoti, suponuojantys tik vieną vienintelį aiškinimo variantą, kuris pretenduoja į formalios tiesos, taigi ir teisės, statusą.

Apibendrinant galima teigti, kad teisminės konstitucinės jurisprudencijos pagrindą sudaranti KT jurisprudencijoje kuriama oficiali konstitucinė doktrina savo prigimtimi yra ir teisė (normos, principai), ir turi interpretacinio teisės mokslo požymių. Todėl jos įtaką administracinės teisės doktrinai įmanoma analizuoti mokslo arba teisės aspektu. Tačiau interpretacinės jurisprudencijos aspektu oficiali konstitucinė doktrina negali būti analizuojama kartu su akademinė jurisprudencija kaip jai lygiavertė, nes to neleidžia oficialios doktrinos teisinė vertė ir reikšmė, jos galutinis ir beveik nekintantis pobūdis. Būtent oficiali konstitucinė Lietuvos administracinės teisės doktrina užima išskirtiną ir svarbiausią⁴⁹ vietą Lietuvos administracinės teisės moksle. Teisiniu aspektu Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimas teisminėje konstitucinėje jurisprudencijoje pasireiškia visų pirma oficialių konstitucinių doktrininių teiginių Lietuvos administracinei teisei svarbiais klausimais kūrimu. Šitie teiginiai ir sudaro oficialią konstitucinę Lietuvos administracinės teisės doktriną, o jų identifikavimas ir sisteminė analizė leidžia geriau pažinti svarbiausią, konstitucinę, Lietuvos administracinės teisės sritį.

⁴⁷ Žr. pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2006, Nr. 30-1050. [12].

⁴⁸ Žr. pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimą // Valstybės žinios. 2010, Nr. 46-2219. [27].

⁴⁹ Šiuo klausimu nesutiktumėm su E. Šileikio nuomone, kad negalima pernelyg sureikšminti konstitucinės teisės, vadinant ją svarbiausia (Žr. Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 79.). Mūsų manymu, net jei padaryti prielaidą, kad ordinarios teisės reglamentuojami santykiai yra svarbesni nei konstitucinės teisės reglamentuojami santykiai, neįmanoma nuginčyti argumento, kad konstitucinė teisė kaip teisės sritis apima dalį tos pačios ordinarios teisės, ir tikrai ne antraeilės svarbos (bent jau iš Konstitucijos kūrėjų ir KT, kurie konstitucionalizavo tą ordinarios teisės dalį, pozicijos).

2. LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS IDENTIFIKAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE KRITERIJAI

2.1. Oficialios konstitucinės Lietuvos administracinės teisės doktrinos identifikavimo problemos

Teisinėje literatūroje tvirtinama, kad KT savo jurisprudencijoje plėtoja įvairias doktrinas: valstybės tarnybos, pilietybės, teisės į mokslą, *ultra vires*, skaidrumo, rinkimų teisės, visuomeninio transliuotojo, žmogaus teisių ir kt.⁵⁰ Tačiau ar galima kalbėti apie oficialią konstitucinę administracinės teisės doktriną? Kokie turėtų būti jos požymiai, t. y. identifikavimo kriterijai? Teisinėje literatūroje galima rasti nemažai darbų, kuriuose tyrinėjami atskiri oficialios konstitucinės doktrinos klausimai, tačiau darbų, kuriuose būtų tiriama konstitucinė administracinės teisės doktrina kaip visuma, atskleidžiami šakos konstitucionalizavimo pagrindai, nagrinėjama KT jurisprudencija administracinės teisės posistemio kontekste, kol kas nėra. Vis tik, atskirų idėjų šiuo klausimu galima rasti A. Andruškevičiaus darbuose, S. Kavalnės ir V. Valančiaus monografijoje, kai kurie konstituciniai principai administracinės teisės kontekste apžvelgiami administracinės teisės vadovėlyje ir įvairiuose moksliniuose straipsniuose⁵¹.

Konstitucinė administracinės teisės doktrina gali būti suprantama kaip „dalinė“ doktrina arba „dalinių“ doktrinų visuma (sistema), reikšminga administracinei teisei ir kildinama iš Konstitucijos. Todėl akivaizdu, kad pagrindinis oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos požymis yra doktrininių teiginių ryšys su administracine teise (šis kriterijus bus nagrinėjamas sekančiame poskyryje).

Teisinėje literatūroje yra įvardijami ir kiti specifiniai požymiai, kurie būdingi oficialiai konstitucinei doktrinai. Pasak E. Šileikio, konstitucines doktrinas sudaro ne viename nutarime

⁵⁰ Žr., pvz., Ruškytė R. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 1 d. – 2008 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų pagrindiniai aspektai ir tendencijos // ten pat; Ruškytė R. Svarbiausi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. spalio 1 d. – 2007 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų aspektai // http://www.lrkt.lt/PKonferencijose/Ruskyte_Pranesimas_2006-2007.pdf, prisijungimo laikas: 2010-10-12.

⁵¹ Žr. Andruškevičius A. Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai. Vilnius: Registrų centras, 2008. P. 73, 261-313; Valančius V., Kavalnė S. Europos sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. Vilnius: Registrų centras, 2009. P. 94-189; Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. / red. Dziegoraitis A. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. P. 240-242, 245-249.

išplėtotos, sistemiškai susijusios ir stabilios išaiškinimų sistemos, paprastai formuluojamos KT nutarimų konstatuojamosiose dalyse. Be to, konstitucinę jurisprudenciją, be doktrinų, sudaro koncepcijos, t. y. viename ar keliuose nutarimuose pateiktas išaiškinimas, kurį sudaro ne itin gausūs, iš dalies išplėtoti teiginiai⁵². Reikia pastebėti, kad mokslininko išskiriamas administracinės teisės doktrinos išplėtojimo požymis kaip KT jurisprudencinių nuostatų doktriniškumo kriterijus kelia daug problemų. Pavyzdžiui, neaišku, koks nuostatų išplėtojimo lygis atitinka doktriniškumo reikalavimus, kaip kvalifikuoti mažiau išplėtotas, bet ne mažiau reikšmingas KT jurisprudencijos nuostatas, jeigu vienintelis jų skirtumas yra tik išplėtojimo lygis, ir pan.

Mūsų manymu, „išplėtojimo“ požymis gali būti naudojamas tik „dalinių“ doktrinų klasifikavimui, o KT suformuluotų konstitucinių išaiškinimų skirstymas pagal išplėtojimo lygį į doktrinas ir koncepcijas neturi konstitucinio pagrindimo, jis išeina už oficialios konstitucinės doktrinos ribų ir įgauna akademinio interpretacinio kūrybiškumo požymių, nes yra susiaurinama oficialios konstitucinės doktrinos samprata, pastarajai priskiriant tik išplėtotas nuostatas. Juk teiginių išplėtojimas tiesiogiai priklauso ne tik nuo pareiškėjų prašymų KT atitinkamos doktrinos srityje skaičiaus, bet ir nuo konkrečiai doktrinai jurisprudenciškai (tame tarpe neoficialiai) priskiriamų išaiškinimų apimties. Pavyzdžiui, teisėtų lūkesčių principą ir valdžių padalijimo principą galima laikyti konstitucinės teisinės valstybės doktrinos elementais arba savarankiškomis „dalinėmis“ doktrinomis. Aptariamas KT jurisprudencijos skirstymas į koncepcijas ir doktrinas yra anksčiau paminėto bandymo analizuoti oficialią konstitucinę doktriną akademinio interpretacinio teisės mokslo idėjų kontekste pavyzdys.

Visgi „koncepcijų“ išskyrimas galėtų būti pateisinamas, jeigu derėtų su oficialia doktrina. Tuo tarpu pagal Konstituciją, įgaliojimus oficialiai aiškinti Konstituciją turi tik KT, todėl ir oficialios konstitucinės doktrinos požymių reikėtų ieškoti KT jurisprudencijoje, kurioje yra konstatuota, kad oficialioje konstitucinėje doktrinoje aiškinama Konstitucijos nuostatų – normų ir principų – samprata, atskleidžiamos įvairių konstitucinių nuostatų tarpusavio sąsajos, jų turinio santykis, konstitucinių vertybių pusiausvyra, konstitucinio tesinio reguliavimo, kaip vienos visumos, esmė, nurodoma, koks Konstitucijos nuostatų aiškinimas negalimas⁵³. Kaip matyti iš pateiktų nuostatų, oficiali konstitucinė doktrina, kaip „dalinių“ doktrinų visuma, nėra siejama su kokiu nors teiginių išplėtojimo lygiu, priešingai – ji traktuojama labai plačiai, nepaliekant vietos „koncepcijoms“ ar kitokioms, „nedoktrininėms“, taisyklėms. Pabrėžiamas tikslas atskleisti konstitucinio tesinio reguliavimo, kaip vienos visumos, esmę. Oficialios

⁵² Šileikis E. Konstitucinės teisės klausimai, kazusai, užduotys. P. 68-69.

⁵³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, 1993-2009 / sudarytojai Egidijus Jarašiūnas, Kęstutis Jankauskas, Viktorija Staugaitytė. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis, 2010. P. 10.

konstitucinės doktrinos kaip vientisos ir vienintelės tokio pobūdžio nuostatų sistemos Lietuvos teisės sistemoje traktavimas atspindi ir kituose KT nutarimuose⁵⁴.

Kitas galimas kriterijus yra administracinės teisės doktrinos kaip tokios įvardijimas konstitucinėje jurisprudencijoje. Akivaizdu, kad toks konkrečios doktrinos įvardijimas *expressis verbis* KT jurisprudencijoje liudija jos egzistavimą⁵⁵. Tačiau vargu ar galima tvirtinti, kad tai yra būtinas kiekvienos „dalinės“ doktrinos, faktiškai soformuluotos KT jurisprudencijoje, bet *expressis verbis* joje neįvardytos kaip konkreči doktrina, požymis. Tai, kokias nuostatas pavadinti atskira doktrina, yra jų sisteminio analizavimo, klasifikavimo, grupavimo, lyginimo, priskyrimo konkrečiai teisės šakai, pošakiui ar institutui klausimas, t. y. akademinės jurisprudencijos prerogatyva. Šiuo atveju nėra mokslo konkuravimo su oficialia KT pozicija, nes pats KT aptariamu klausimu ne visuomet yra nuoseklus.

Pabrėžtina, kad „dalinių“ doktrinų įvardijimas kaip tokių neturi ir, ko gero, neprivalo turėti vienodos taisyklės, nes, pavyzdžiui, administracinę teisę kreipiančių nuostatų galima rasti teisinės valstybės, teisingumo, teisėtumo, teisinio aiškumo ir tikrumo, proporcingumo, asmenų lygybės, teisėtų lūkesčių apsaugos doktrinos, tuo tarpu iš esmės tos pačios nuostatos jau gali būti vadinamos aplinkos apsaugos, valstybės tarnybos, restitucijos – piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo, žemės paėmimo visuomenės poreikiams, skaidrumo doktrinomis ir atvirkščiai⁵⁶. Mūsų manymu, to priežastis yra išaugusi KT jurisprudencija, dėl ko kiekvienam iš bendrųjų konstitucinių principų priskiriamas doktrininės nuostatos pasidaro sudėtinga identifikuoti konkrečiam teisinio reglamentavimo klausimui. Bendrieji konstituciniai principai yra ne tik labai platūs ir talpina daug įvairių doktrininių nuostatų, bet ir neatspindi šių principų veikimo atskirais valstybės gyvenimo klausimais specifikos. Tuo tarpu skirtingų lygių – šakų, pošakių, institutų – doktrinos gali sukongretinti bendrąjį principą ir atspindėti konkrečios srities specifiką, nes talpina savyje tik tas bendrųjų principų veikimo taisykles, kurios aktualios konkrečiai teisinio reglamentavimo sričiai. Vadovaujantis tokiomis „šakinėmis“ ir „pošakinėmis“ doktrinomis, svarbu nepamiršti tų Konstitucijos normų ir principų, iš kurių jos logiškai išvedamos. Įžvelgti kiekvienos konstitucinės doktrininės nuostatos atsiradimo algoritmą reikia tam, kad teisingai suvokti jos vietą ir paskirtį vientisoje konstitucinėje doktrinoje, tinkamai

⁵⁴ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292. [13]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2006, Nr. 51-1894. [15].

⁵⁵ Žr., pvz., oficialios konstitucinės restitucijos – piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo – doktrinos kaip tokios įvardijimą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d. nutarime // Valstybės žinios. 2010, Nr. 153-7836. [31].

⁵⁶ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2007, Nr. 76-3018. [16]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. liepos 4 d. sprendimą // Valstybės žinios. 2008, Nr. 78-3080. [21]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimą // Valstybės žinios. 2008, Nr. 153-7836. [31]; Ruškytė R. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 1 d. – 2008 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų pagrindiniai aspektai ir tendencijos // ten pat.

įvertinti panašių doktrininų teiginių santykį su problemine situacija, ypač tuomet, kai jie suformuluoti kitos teisės šakos reglamentavimo atžvilgiu, nors kildinami iš to paties bendrojo konstitucinio principo.

Taigi, vienintelis Lietuvos administracinės doktrinos identifikavimo KT jurisprudencijoje kriterijus yra doktrininų teiginių ryšys su administracine teise, o šį kriterijų atitinkančių „dalinių“ doktrinų visuma sudaro oficialią konstitucinę Lietuvos administracinės doktriną. Vis dėl to, svarbu nustatyti, ar kalbama apie „dalinių“ doktrinų visumą, ar apie jų sistemą. Reikėtų manyti, kad oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos kaip sistemos aspektas suponuoja jos kaip struktūruotos sistemos, atspindinčios Konstitucijos kreipiamos administracinės teisės struktūrą, suvokimą. Ją identifikuojant, tikslinga būtų akcentuoti visai administracinės teisės šakai ar pošakiui bendras doktrinas, įskaitant ir bendrų konstitucinių principų veikimą administracinėje teisėje ar jos dalyje. Tuo pačiu nepamirštant specialių administracinės teisės sričių konstitucinių nuostatų, kurios nėra bendros visai administracinės teisės šakai ar jos pošakiui, tačiau kurios taip pat sudaro konstitucinę administracinės teisės doktriną.

2.1. Administracinės teisės dalykas ir metodas kaip doktrinos identifikavimo kriterijus

Kaip minėta ankstesniame poskyryje, vienintelis Lietuvos administracinės teisės doktrinos identifikavimo KT jurisprudencijoje kriterijus yra doktrininų teiginių ryšys su administracine teise, o šį kriterijų atitinkančių „dalinių“ doktrinų sistema sudaro oficialią konstitucinę Lietuvos administracinės teisės doktriną. Administracinė teisė reglamentuoja labai platų įvairių santykių spektrą, todėl teisinėje literatūroje administracinės teisės identifikavimo kriterijų problematikai skiriama nemažai dėmesio.

Kaip teigia A. Andruškevičius, apibrėžti administracinę teisę yra nelengva, ir bet kuris jos apibūdinimas yra tik apytikris, administracinės teisės sąsajos su kitomis teisės šakomis leidžia tvirtinti, kad tikslų administracinės teisės ribų ieškoti yra ne tik sunku, bet ir kažin ar prasminga. Tačiau autorius nurodo, kad administracinės teisės reglamentuojamus santykius ir jos teisinio reguliavimo dalyką apibūdina tokie požymiai kaip pavaldumo ryšys, teisinio poveikio

priemonių taikymas, santykių viešas pobūdis, nesutarimai dėl viešosios administracinės veiklos teisėtumo ir kt.⁵⁷

Pasak A. Urmono, administracinės teisės normoms būdingi savi ypatumai, skiriantys juos nuo kitų teisės normų: jos taikomos valstybinio valdymo srityje; jose yra suformuluotos juridiskai būtinos elgesio taisyklės įvairiems subjektams, bet svarbiausia – valdymo institucijoms; administracinių teisinių normų nurodymai yra imperatyvaus (liepiamojo) pobūdžio⁵⁸.

Administracinio pobūdžio teisinio reglamentavimo kriterijaus naudojimas siekiant išskirti oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos nuostatas yra problematiškas, nes susiduriama su šakos dalyko vientisumo ir apibrėžtumo problema, išryškėjančia nagrinėjant tokias teisinio reglamentavimo sferas kaip viešieji pirkimai, žemės teisė, statybos teisė, ekologinė teisė, administracinės sutartys, nuosavybės atkūrimas, konkurencijos teisė, mokestinės paskolos ir pan.

Jau minėjome administracinės ir konstitucinės teisės santykį, kuris yra vertikalus, t. y. dalis (paprastai reikšmingiausia) administracinės teisės normų patenka į konstitucinio reglamentavimo sritį⁵⁹. Tuo tarpu administracinės teisės santykis su kitomis teisės šakomis yra horizontalus, teisės šakos tarpusavyje santykiauja tame pačiame, statutinio reglamentavimo, lygmenyje. Jeigu žvelgti į Lietuvos teisės sistemą kaip į horizontaliai vertikalią, galima pastebėti, kad ordinarinių teisės šakų plėtra galima tik dėl naujų teisinių santykių atsiradimo, kai socialiniai pokyčiai sąlygoja poreikį reglamentuoti naujus santykius⁶⁰, arba dėl kitų teisės šakų reglamentuojamų santykių „perėmimo“. Pavyzdžiui, liberalizavus sveikatos apsaugos sistemą taip, kad joje dominuotų civilinės teisės reglamentuojami ir privačia ūkine laisve grindžiami santykiai. Konstitucinės teisės paradoksas yra tame, kad ji plečiasi tiek horizontaliai, apimdama vis naujus santykius, tiek vertikaliai, vis labiau detalizuodama teisės sistemos bendrus principus, taip palengvindama ordinarios, ir visų pirma administracinės, teisės kaip konkretizuotos konstitucijos misiją. Tokiu būdu plečiasi konstitucinės teisės reglamentavimo dalykas, o administracinė teisė įgauna vis daugiau konstitucinių normų, tuo pačiu nepraradama savų ir nesikeičiant šakos reglamentavimo dalyko apimčiai. Todėl, norint suprasti, kas yra administracinė teisė, reikia suprasti ją supančias teisės šakas.

⁵⁷ Andruškevičius A. Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai. P. 34, 36-38.

⁵⁸ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. / red. Dziegoraitis A. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. P. 175.

⁵⁹ Kaip pastebi E. Kūris, naujai besiformuojanti konstitucinės teisės koncepcija verčia peržiūrėti tradiciniais spėjusius tapti šaltinius, paliekant tik pačią Konstituciją ir ją aiškinančius KT baigiamuosius teisės aktus (Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // ten pat, P. 16).

⁶⁰ Vaišvila A. Teisės teorija. P. 262, 263.

Čia iškyla sudėtingas klausimas dėl teisės normų priskyrimo vienai ar kitai teisės šakai kriterijų. Pastebėsime, kad ši problema yra aktualiausia civilinės ir administracinės teisės atskyrimo srityje, o baudžiamosios ir administracinės, bei administracinės ir darbo teisės atskyrimo srityje akademinė jurisprudencija iš esmės randa bendrą sutarimą⁶¹. Todėl į administracinės teisės dalyko problemą galima žvelgti per viešosios (neapimant baudžiamosios teisės, darbo teisės ir proceso teisės šakų) ir privačiosios teisės atskyrimo kriterijų problemą.

Teisinėje literatūroje šakų atskyrimo kriterijais įvardijami reglamentavimo dalykas ir metodas⁶², teisinio reglamentavimo buvimas tam tikrame teisės akte⁶³ ir kt. Mūsų nuomone, pastarasis kriterijus negali būti naudojamas administracinės teisės reglamentavimo sričiai identifikuoti. Iš Civilinio kodekso⁶⁴ (toliau – CK) 1.1 str. 1 ir 2 dalių sisteminės analizės galima daryti išvadą, kad CK reglamentuoja privačius asmenų santykius ir nereglamentuoja viešosios teisės reglamentuojamų santykių. Tačiau, kaip matyti iš CK 2.77, 2. 78, 2.79 straipsnių, privačios teisės kodeksas reglamentuoja ir kai kuriuos tradiciškai viešajai teisei priskiriamus licencijavimo santykius. Ar dėl to licencijavimo reglamentavimą (bent dalimi) reikėtų priskirti privatinei teisei? Mūsų nuomone, teisės normų patalpinimas į vieną ar kitą teisės aktą kaip šių normų priskyrimo viešai ar privačiai teisei požymis neturi jurisprudencinio pagrindimo. Net patalpintas į CK, viešosios teisės normas galima nustatyti pagal kitus, materialius, požymius. Yra nemažai (galbūt net dauguma) kitų „mišrių“ įstatymų, kuriuose galima rasti tiek viešosios, tiek privačiosios teisės normų, todėl jų vieša ar privati prigimtis šiuo būdu iš viso negali būti nustatyta.

Tas pats pasakytina apie ginčų, kylančių iš atitinkamų santykių, priskyrimą administraciniams ar bendrosios kompetencijos teismams kaip šakų atskyrimo kriterijų. Procesinis rūšinio teisingumo klausimo išsprendimas, nors ir naudojant askirus mokslinius teiginius, visų pirma remiasi pozityviuoju reglamentavimu, įtvirtintu Administracinių bylų teisenos įstatymo⁶⁵ 15 str., Viešųjų pirkimų įstatymo⁶⁶ 93 str. 1 d. ir kt. Tačiau įstatyminis reglamentavimas, nustatantis rūšinį teisingumą, neatspindi tikrojo viešojo ir privataus reglamentavimo santykio, nes dažnai siekia visiškai kitų tikslų – proceso ekonomiško, koncentruotumo, operatyvumo ir pan. Todėl, pavyzdžiui, bylos dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (CK 6.271 str.) pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 str. 1 d. 3 p. priskirtinos administraciniams teismams, nors turinės

⁶¹ Žr., pvz., Priesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius: Justitia, 2006. P. 141-155. Nekrošius I., Bužinskas G., Čiočys P. ir kt. / red. Petrylaitė D. Darbo teisė: vadovėlis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 15, 16.

⁶² Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 147, 148.

⁶³ Baranauskas E., Karalaitytė-Kvinauskienė I., Kiršienė J. ir kt. / red. Pakalniškis V., Papirtis L. V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2008. P. 16.

⁶⁴ Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.

⁶⁵ Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.

⁶⁶ Viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

žalos atlyginimo klausimai akademinėje jurisprudencijoje priskiriami privatinei teisei⁶⁷. Arba, pavyzdžiui, pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 93 str. 1 d., visas viešųjų pirkimų bylas nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai, nors oficialiai konstatuota, kad dalis viešųjų pirkimų ginčų kyla iš administracinio pobūdžio teisinių santykių⁶⁸.

Manome, kad administracinės teisės ribas tikslinga identifikuoti pagal reglamentavimo dalyko ir metodo kriterijų. Kaip yra konstatavęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, asmens ūkinės laisvės ir iniciatyvos principo realizavimas galimas tik pripažįstant, kad privatinėje teisėje turi dominuoti dispozityvus, o ne imperatyvus teisinio reguliavimo metodas, reali ūkinė laisvė yra įmanoma tik tada, jeigu daugumą privatinės teisės normų sudaro dispozityvios, o ne imperatyvios teisės normos⁶⁹. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija, be viso kito, atskleidžia reglamentavimo metodo ryšį su privačia ir vieša teise. Žinoma, tiek viešojoje teisėje yra dispozityvių normų⁷⁰ – absoliučios arba santykinės diskrecijos pripažinimo⁷¹, tiek privačioje – imperatyvių⁷² – visiško diskrecijos nepripažinimo⁷³. Bet privatinėje teisėje turi dominuoti dispozityvumas, todėl galima daryti išvadą, kad reglamentavimas, kuriame dominuoja dispozityvus metodas, turi būti priskiriamas privatinei teisei, o kuriame dominuoja imperatyvus metodas – viešajai. Čia atviru lieka klausimas, ar viešajai teisei gali būti priskiriamas teisės šakos institutas ar pošakis, kuriame dominuoja dispozityvus reglamentavimo metodas, tačiau tai yra atskiro tyrimo reikalaujanti problema, į kurią mes nesigilinsime.

Svarbu, ar nustatinėjame teisės šakos, pošakio, instituto, ar atskirų normų dispozityvumą (imperatyvumą). Atskirų imperatyvių normų galima rasti ir prievolių, ir daiktinėje, ir paveldėjimo ir kituose civilinės teisės pošakiuose ar institutuose, tačiau dėl to pastarieji netampa viešaisiais, net jei tokios imperatyvios normos saugo viešąjį interesą, nes institute ar pošakyje esminę daugumą vis vien sudaro dispozityvios normos. Tačiau galima klausti, kokių pagrindu atskiroje privatinės ar viešos teisės šakoje, pošakyje ar institute atsiranda atitinkamai imperatyvios ar dispozityvios normos. Atsakymas yra – reglamentavimo dalyko pagrindu, kuris derinamas su reglamentavimo metodu šakos ribų identifikavimo kriterijuje. Reglamentavimo dalyko pagrindu į teisės šakas, pošakius ir institutus „suburiamos“ teisės normos, reguliuojančios tą pačią gyvenimo sritį: prievolių, šeimos, paveldėjimo, teritorijų

⁶⁷ Paužaitė-Kulvinskienė J. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. P. 118.

⁶⁸ Specialios teisėjų kolegijos 2002 m. balandžio 11 d. nutartis // Administracinių teismų praktika. Nr. 3. Vilnius: Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas, 2002. P. 230.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 2 d. nutartis (bylos Nr. 3K-3-905/2000, kat. 42), cituota pagal: Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų praktikoje // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002. P. 135.

⁷⁰ Pavyzdžiui, pagal Viešojo administravimo įstatymo (Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945) 20 str. 1 d. 1 p. asmuo turi teisę susipažinti su administracinės procedūros metu gautais dokumentais ir kita informacija.

⁷¹ Kūris E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas // Jurisprudencija. 2001, Nr. 23 (15). P. 52, 53.

⁷² Pavyzdžiui, pagal CK 6.156 str. 2 d. draudžiama versti kitą asmenį sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai tokia pareigą numato įstatymas arba asmens įsipareigojimas.

⁷³ Kūris E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas // ten pat, P. 52, 53.

planavimo, statybų, viešųjų pirkimų, administracinių teisės pažeidimų ir kitus santykius. Tokiose „dalykiškai“ artimose santykių grupėse abu reglamentavimo metodai dažnai yra derinami, paprastai išlaikant vieno iš jų dominavimą. Administracinės teisės reglamentavimo dalykas tradiciškai apima tuos santykius, kuriuose bent viena šalis yra viešosios valdžios subjektas, bet kuris nebūtinai turi turėti valdingus įgaliojimus pavaldžios šalies atžvilgiu, – svarbiausia, kad tokių šalių santykius reglamentuojančiame teisės institute dominuotų imperatyvumas.

Tokiu būdu administracinę teisę sudarytų tie reglamentavimo dalyko pagrindu išskirti pošakiai ir institutai, kuriuose dispozityvus reglamentavimo metodas nėra dominuojantis. Šis požiūris į administracinės teisės reglamentavimo ribų identifikavimą priimtinas ne tik statutinėje teisėje, bet ir turėtų sąlygoti oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos identifikavimo KT jurisprudencijoje kriterijų. Atsižvelgiant į ankstesnius teiginius, prieiname išvados, kad oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos sistema suponuoja administracinės teisės pošakių ir institutų (sudarytų reglamentavimo dalyko ir metodo pagrindu) normų ir principų „pakylėtų“ į konstitucinį lygmenį, o taip pat bendrųjų konstitucinių principų sistemą, vieningai kreipiančią visą administracinio pobūdžio, kaip imperatyvaus metodo dominavimu grindžiamą, teisinį reglamentavimą.

3. OFICIALIOS KONSTITUCINĖS LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS IDENTIFIKAVIMAS

3.1. Bendrųjų konstitucinių principų vieta administracinės teisės doktrinoje

Kaip minėjome, KT jurisprudencijoje formuojama oficiali konstitucinė administracinės teisės doktrina nėra vertybiškai neutralus mokslinis Konstitucijos aiškinimas, o konkrečių vertybių orientuotas subjektyvus vieno iš galimų normos rėmuose aiškinimo variantų pasirinkimas, t. y. Konstitucijos sankcionuoto elgesio modelio konkretinimas arba, kitais žodžiais, naujų teisės normų kūrimas. Bendrasis konstitucinis reglamentavimas dažnai yra nepakankamas tiesioginiam taikymui, todėl tokį nepakankamumą užpildo pats KT arba įpareigoja tai padaryti įstatymų leidėją. Tačiau ir pastaruoju atveju galima kalbėti apie naujos imperatyvios normos sukūrimą, tik ji adresuojama vienam subjektui – įstatymų leidėjui. Tokios, tarsi individualios normos, gali būti imperatyvios („įstatymų leidėjas turi pareigą“⁷⁴) arba dispozityvios („įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją“⁷⁵). Oficiali konstitucinė administracinės teisės doktrina yra sudėtingas konstitucinių principų ir normų, pakankamai ir nepakankamai konkrečių, adresuotų neapibrėžtam subjektų ratui ir adresuotų įstatymų leidėjui, sistema. Tai reikia paisyti identifikuojant oficialią konstitucinę administracinės teisės doktriną, nes vien bendrieji konstituciniai principai, kreipiantys visą teisės sistemą, neatspindi viso doktrinos normatyviojo turinio įvairiais administracinei teisei reikšmingais klausimais.

Jau minėjome, kad sąlyginai į oficialią konstitucinę administracinės teisės doktrinos sistemą galima žvelgti, iš vienos pusės, per bendrųjų konstitucinių principų viešojoje teisėje veikimą (kartais specifinį) ir bendrus administracinei teisei konstitucinius principus (jų užuomazgas). Iš kitos pusės – per konkretesnes administracinės teisės pošakių bei institutų konstitucines nuostatas, *inter alia* suformuluotas plėtojant bendruosius konstitucinius principus. Nepaisant to, kad tiek principų, tiek atskirų pošakių ir institutų konkrečių konstitucinių nuostatų kombinacijos literatūroje vadinamos doktrinomis, galima pastebėti, kad pirmieji tarsi vertikalčiai kreipia konkretesnius ir detalesnius doktrininis teiginius atskirose horizontaliai

⁷⁴ Pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 30 d. nutarime (Valstybės žinios. 2006, Nr. 37-1319) konstatuota, kad įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti aiškius žemės ūkio paskirties žemės keitimo į kitos paskirties žemę kriterijus. [14].

⁷⁵ Pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarime (Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18]) konstatuota, kad nustatydamas, kokios veikos yra priešingos teisei, taip pat nustatydamas teisinę atsakomybę už teisei priešingas veikas, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją.

skirstomose administracinės teisės veikimo sferose. Tokiu būdu vertikaliai horizontali Lietuvos teisės sistemos sandara koreliuojasi su konstitucine administracinės teisės doktrinos sandara.

Kaip teigia E. Kūris, pakankamo reguliavimo atveju elgesio modeliai yra pakankamai konkretūs, kad būtų galima juos realizuoti tiesiogiai, be tarpinių grandžių, o nepakankamo reguliavimo atveju vietoje elgesio modelių yra tik abstraktūs orientyrai, kurie gali būti realizuojami tik esant papildomiems teisiniams sprendimams, t. y. esant išvestiniam (papildomam) teisiniam reguliavimui. Išvestinis reguliavimas gali būti daugiapakopis ir turėti teisėkūros požymių. Bet išvestinis reguliavimas nėra būtinas, jis reikalingas tuomet, kai pirminis yra nepakankamas⁷⁶.

Iš esmės klausimas yra dėl konstitucinės administracinės teisės doktrinos turinio ir struktūros. Ar tai tik bendrieji konstituciniai principai, išaiškinti ir išplėtoti KT jurisprudencijoje iki konkretesnių teiginių. Ar tai sistema, susidedanti iš bendrų konstitucinių principų, kreipiančių visą doktriną (bet ne visada pakankamų tiesioginiam taikymui), ir jas konkretinančių konstitucinių jurisprudencinių normų, atitinkančių principus, bet ne dubliuojančių juos. Tai nėra scholastinis klausimas, nes jame slypi atsakymas į klausimą dėl oficialios konstitucinės doktrinos diferencijavimo lygio ir, atitinkamai, – dėl konstitucinės administracinės teisės doktrinos, kaip sistemos elemento, išskirto tam tikrų praktikai reikšmingų savybių pagrindu, egzistavimo Lietuvos teisės sistemoje.

Remiantis H. Kelsenu, nėra metodo, leidžiančio iš kelių normos prasmų išskirti (dedukuoti) vieną kaip vienintelę „teisingą“ (jeigu yra galimi keli išaiškinimai). Poreikis aiškinti teisę atsiranda būtent dėl to, kad bendresnės normos rėmuose yra galimi keli aiškinimai, vadinasi normoje nėra sprendimo, kurie yra vertesni už kitus, – tai paliekama spręsti būsimam normų kūrimo aktui, pavyzdžiui, teismo sprendimo priėmimui. Kurdamas teisę įstatymų leidėjas yra laisvesnis už teisėją, bet ir teisėjas kuria teisę, ir vykdydamas šią funkciją jis yra santykinai laisvas⁷⁷.

E. Kūrio nuomone, Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Konstitucija yra tiesiogiai taikomas aktas, reiškia konstitucinių nuostatų pakankamumą⁷⁸. Su tokia išvada nesutiktumėme dėl kelių priežasčių. Mūsų nuomone, tiesioginį ar netiesioginį reguliavimą negalima susieti su konkrečiu teisės aktu, nes tai atskirų elgesio modelių abstraktumo ar pakankamo konkretumo klausimas. Tai pastebi ir E. Kūris, teigdamas, kad negalima dėti lygybės ženklo tarp teisės turinio ir teisės tekstinės išraiškos formos⁷⁹. Ne visai korektiška nuoroda į Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalį, pagrindžiant Konstitucijos teksto tiesiogiškumą. Juk tiesioginis

⁷⁶ Kūris E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas // ten pat, P. 48-50.

⁷⁷ Kelsen H. Grynoji teisės teorija. P 279, 280.

⁷⁸ Ten pat. P. 51.

⁷⁹ Ten pat. P. 58.

realizavimas, dirbtinai nustatant imperatyvą Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalyje, neišsprendžia esminės problemos dėl nuostatų abstraktumo. Nepakankamo reguliavimo negalima taikyti tiesiogiai, nes to padaryti neįmanoma, nesukonkretinus nuostatų papildomu sprendimu, net jei „galima“ *expressis verbis* įtvirtinta Konstitucijoje. Problema dar ir tame, kad toks abstrakčių normų sukonkretinimas pagal oficialią konstitucinę doktriną yra tik vientisos Konstitucijos aiškinimas, kitais žodžiais, oficialus aiškinimas tampa Konstitucijos dalimi, todėl jame negali būti priešpriešų, spragų ir pan⁸⁰. Taigi atrodytų, kad jame negali būti tiesioginio ir netiesioginio reguliavimo, – jis visas yra tiesioginis *ipso jure*. Tačiau žvelgiant tik į konstitucinių principų ir normų, *inter alia* išvestų KT jurisprudencijoje, struktūrą logikos aspektu, akivaizdu, kad pati oficiali konstitucinė doktrina susiformavo kaip nepakankamo Konstitucijos reglamentavimo „užpildymas“ išvestiniu (kartais daugiapakopiu) pakankamu reguliavimu, kuris *per se* gali būti tiesioginis. KT nutarimų išaiškinimų institutas kaip tik ir liudija tam tikrų doktrinos nuostatų tiesioginio taikymo problematiškumą dėl šių nuostatų abstraktumo, ir Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis tokiais realiais gyvenimo atvejais negelbėja.

Galima situacija, kada bendrasis konstitucinis principas yra suformuluotas, tačiau jo nuostatos išaiškintos tik tam tikrų gyvenimo sričių atžvilgiu, akcentuojant šios srities specifiką. Tuomet iškyla klausimas, ar tos pačios nuostatos gali būti taikomos pagal analogiją. Problema tampa aštresnė, pavyzdžiui, kai reikia taikyti tik privačios teisės atžvilgiu išplėtotų konstitucinių principų nuostatas viešosios teisės atžvilgiu. Gali iškilti klausimas, ar tai galima ir ar tai suderinama su administracinio reglamentavimo ypatumais. Pavyzdžiui, E. Šileikis tokioje situacijoje, kalbėdamas apie teisėtų lūkesčių apsaugos viešojoje teisėje galimybę, pareiškė, kad teisėtų lūkesčių principo priimtumas viešojoje teisėje ir konstitucinėje justicijoje yra diskutuotinas⁸¹. Todėl oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos tyrime svarbu akcentuoti tą administracinės teisės pošakį ar institutą, kuriame vienas ar kitas principas buvo išplėtotas, atskleidžiant konstitucinių imperatyvų specifiką tam tikroje reglamentavimo srityje. Tokių administracinės teisės pošakių ar institutų konkrečių konstitucinių nuostatų žinojimas ir išvedimo iš bendrųjų principų algoritmo suvokimas yra svarbus praktiniu požiūriu, nes vien žinant, kad, pavyzdžiui, įstatyminis reglamentavimas turi būti neprieštaringas, aiškus ir darnus, nėra paprasta nustatyti tokio aiškumo ir darnumo nebuvimą, tarkim, teritorijų planavimo instituto normose⁸².

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708, 2004, Nr. 186. [9].

⁸¹ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 206.

⁸² Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutarime (Valstybės žinios. 2009, Nr. 75-3074. [23]) pateiktą bendrojo teisinio reglamentavimo aiškumo ir darnumo imperatyvo sukonkretinimą teritorijų planavimo kontekste, įtvirtinant pareigą įstatymų leidėjui nustatyti išimtiniais laikytinus miško žemės pavertimo kitomis naudmenomis atvejus arba (ir) kriterijus, pagal kuriuos tokie atvejai būtų nustatomi.

Siekinat išvelgti administracinės teisės konstitucinės doktrinos sistemiškumą ir vientisumą, tikslingiau analizuoti atskirų sričių nuostatas, žvelgiant per jas kreipiančius principus. Todėl išskyrėmė, mūsų manymu, didžiausią poveikį kuriamai konstitucinei administracinės teisės doktrinai darančius bendruosius principus, nors tai nereiškia, kad kiti principai neįtakoja administracinės teisės doktrinos. Toks požiūris į konstitucinę administracinės teisės doktriną yra bandymas, E. Šileikio žodžiais tariant, „išvelgti ne tik konstitucionalizuotą administracinę ar civilinę teisę, bet ir administracinę ar civilinę teisę kaip „konkretizuotą konstituciją“⁸³.

3.1.1. Teisės viešpatavimas, teisinis tikrumas ir saugumas

Teisinės valstybės doktrina yra visą konstitucinę teisę ir visą Lietuvos teisės sistemą kreipiantis principas. Dauguma kitų konstitucinių principų yra teisinės valstybės principo elementai. Visaapimanti teisinės valstybės doktrina yra plėtojama kone kiekviename KT nutarime ir yra labai plati, net gi analizuojant administracinės teisės posistemio kontekste, todėl mes siekiame nubrėžti bendras atskirų teisinės valstybės elementų, tokių kaip teisinis tikrumas ir saugumas, teisėti lūkesčiai, konstitucinių doktrininių nuostatų administracinės teisės srityje gaires.

Teisinis tikrumas ir saugumas kaip teisinės valstybės elementas savyje implikuoja eilę reikalavimų. Dėl šių reikalavimų katalogo teisinėje literatūroje nėra bendros nuomonės, tačiau KT doktrinoje jie yra aprėpiami visaapimančios teisinės valstybės doktrinos. Todėl reikėtų kalbėti apie teisinės valstybės imperatyvius reikalavimus, susijusius su teisiniu tikrumu ir saugumu. Tai reikalavimai, reiškiantys, kad teisinis reglamentavimas turi būti aiškus, darnus, neprieštaringas ir nuspėjamas, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, turi būti paisoma teisės aktų hierarchijos, teisės aktai turi būti skelbiami, o keičiami tik laikantis tam tikros nustatytos tvarkos, jie turi būti motyvuoti, objektyvūs, negalioji atgal, teisės aktai negali pažeisti teisėtų lūkesčių, turi būti užtikrintas jurisprudencijos tęstinumas, turi būti paisoma principo *lex non cogit ad impossibilia* ir kt.⁸⁴

⁸³ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 80.

⁸⁴ Žr. Valančius V., Kavalnė S. Europos sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. P. 114, 118, 119; Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. P. 246-250; Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 200-208.

Visi šie reikalavimai yra reikšmingi administracinei teisei ir sudaro konstitucinį jos pamatą. Reikalavimai, susiję su teisinio reglamentavimo kokybe, administracinei teisei yra aktualūs dviem aspektais. Iš vienos pusės, teisės aktų aiškumo, darnumo, hierarchijos ir panašūs imperatyvai kreipia visą teisės sistemos, tame tarpe ir administracinės teisės posistemio, įstatyminį reglamentavimą. Iš kitos pusės, šie reikalavimai yra adresuoti ir poįstatyminiams teisės aktams, kurių priėmimo reglamentavimas, nesvarbu šių poįstatyminių teisės aktų priklausomybė vienai ar kitai teisės šakai, priklauso administracinės teisės sričiai. Todėl ir bendri visiems poįstatyminiams teisės aktams konstituciniai reikalavimai, susiję su jų teisiniu tikrumu ir saugumu, yra artimiausi administraciniam reglamentavimui⁸⁵.

Teisinės valstybės doktrinos nuostatos, susijusios su teisiniu tikrumu ir saugumu, buvo plėtotos įvairių administracinės teisės reglamentavimo sričių kontekste, todėl jos įgavo tam tikrą specifiką, kurią ne visada galima vienareikšmiškai dedukuoti iš bendrųjų konstitucinių principų abstrakčių reikalavimų. Vienoje iš naujausių bylų KT pritaikė teisinio tikrumo ir aiškumo imperatyvą teritorijų planavimo instituto normų atžvilgiu, pabrėždamas, kad teisinis reguliavimas privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių. KT konstatavo, kad įstatymo straipsniuose įtvirtinant teisinį reguliavimą nėra atskleistas vartojamos formuluotės „tik išimtiniais atvejais“, kuri iš esmės nulemia miško žemės pavertimą kitomis naudmenomis, turinys, todėl jos prasmė nėra apibrėžta, ji nėra aiški. Todėl tokiu reglamentavimu yra nukrypstama nuo iš Konstitucijos 23, 54 straipsnių, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų⁸⁶.

Be to, šioje byloje teismas rėmėsi ir teisės aktų hierarchijos paisymo reikalavimais, reiškiančiais, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja visų teisės aktų hierarchiją ir neleidžia poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykių, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymu, taip pat poįstatyminiais teisės aktais nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatyme, nebūtų grindžiamas įstatymais. Todėl ginčijamas reglamentavimas negali būti aiškinamas taip, esą įstatymų leidėjas tokiu būdu leidžia Vyriausybei nustatyti išimtiniais laikytinus miško žemės pavertimo kitomis naudmenomis atvejus⁸⁷.

Kita teisinės valstybės ir teisinio tikrumo veikiama administracinės teisės dalis yra administracinės nuobaudos kaip konstitucinės sankcijų doktrinos elementas. Konstitucinės sankcijų doktrinos kontekste, tirdamas administracinių sankcijų teisėtumą, KT pažymėjo, kad

⁸⁵ Tokį požiūrį atitinka ir Administracinių bylų teisenos įstatymo (Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308) 15 str. 1 d. 1, 2 p. nuostatos, pagal kurias norminių teisės aktų ir daugumos individualių teisės aktų teisėtumą tikrina administraciniai teismai.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 75-3074. [23].

⁸⁷ Ten pat.

administracines sankcijas sudaro administracinės nuobaudos ir administracinės uždraudimo sankcijos. Licencijos galiojimo panaikinimo kaip administracinės sankcijos klausimu KT konstatavo, kad negalima ūkio subjektą bausti (apriboti jo nuosavybės teisę ir ūkinę veiklos laisvę ir už tokius teisės pažeidimus, kurių subjektas ta įmonė nėra, nes juos padarė kiti asmenys, veikę ne šios įmonės vardu ir ne dėl jos interesų. Priešingai reikštų, kad įmonė yra baudžiama net už tokius ne jos padarytus teisės pažeidimus, kuriems užkirsti kelią šios įmonės administracijos vadovai ar darbuotojai ėmėsi visų galimų priemonių ir kurie buvo padaryti prieš šios įmonės administracijos vadovų ar darbuotojų valią⁸⁸. Nors šiuo atveju ir neįvardino *expressis verbis*, KT rėmėsi *lex non cogit ad impossibilia* principu, pagal kurį teisė nereikalauja to, kas neįmanoma.

Administracinių sankcijų kontekste KT rėmėsi ir teisės aktų hierarchijos paisymo reikalavimais teigdamas, kad nei viename įstatyme nebuvo nustatytas ginčijamu teisiniu reguliavimu įtvirtintas licencijos galiojimo panaikinimo pagrindas – šis pagrindas buvo nustatytas tik poįstatyminiu teisės aktu – Vyriausybės nutarimu. Tuo tarpu Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminiai teisės aktai yra įstatymų normų taikymo aktai, nepaisant to, ar jie yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo. Todėl Vyriausybės nutarimu įtvirtintas teisinis reguliavimas neatitiko iš Konstitucijos kylančio reikalavimo, kad ūkinė veikla gali būti ribojama tik įstatymu, kad valdžios galias riboja Konstitucija, konstitucinių teisinės valstybės ir teisingumo principų⁸⁹.

Konstitucinė viešojo administravimo subjektų pareiga motyvuoti savo sprendimus buvo paminėta KT nutarimo *obiter dicta*, vertinant savivaldybių tarybų teisės riboti alkoholio prekybą oficialių švenčių ir masinių renginių metų proporcingumą. Šioje byloje KT nustatė, kad atitinkami savivaldybių tarybų sprendimai turi būti aiškiai pagrįsti ir racionaliai motyvuoti, jie negali būti savavališki, voliuntaristiniai⁹⁰.

Tame pačiame nutarime išreikštas ir viešojo administravimo subjektų teisės aktų tikslumo, viešumo ir objektyvumo reikalavimas konstatuojant, kad visi prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimai ir draudimai turi būti griežtai apibrėžti laiko ir vietos atžvilgiu. Informacija apie nustatytus ribojimus ir draudimus turi būti vieša, teisės subjektai apie tai turi būti informuoti iš anksto, priešingu atveju būtų nepaisoma konstitucinio teisėtų lūkesčių apsaugos principo. Taip

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18].

⁸⁹ Ten pat; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 121-5237. [24].

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18].

pat pabrėžtina, kad minėti prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimai ir draudimai negali būti selektyvūs, jais negalima jokių asmenų (*inter alia* ūkio subjektų) diskriminuoti ar kuriems nors asmenims teikti privilegijų⁹¹. Pažymėtina, kad pastarieji reikalavimai, nors adresuoti poįstatyminiams teisės aktams, privalo būti išreikšti ir įstatymuose, kurie turi būti aiškinami ir kuriami pagal oficialią konstitucinę doktriną. Todėl drįstume teigti, kad tokie reikalavimai yra adresuojami ne tik administracinės teisės valdymo aktų institutui, bet ir įstatyminiam administracinės teisės reglamentavimui.

Kaip matome, teisinės valstybės doktrinos nuostatos, susijusios su teisiniu tikrumu ir saugumu, teisinio reglamentavimo kokybe, yra bendri visai teisės sistemai. Tačiau pateiktų oficialių doktrininų teiginių kontekstas liudija, kad administracinei teisei reglamentavimo kokybės impertatyvai yra ypač artimi. Tam yra keletas priežasčių: visų pirma, administracinė teisė reglamentuoja daugybę įvairių teisinių santykių, o tai savo ruožtu sąlygoja kokybiško reglamentavimo sudėtingumą ir atitinkamą poreikį siekti aukštesnės reglamentavimo, juridinės technikos kokybės; antra, teisinių santykių įvairumas ir dinamiškumas lemia administracinio teisinio reglamentavimo sąlyginį nestabilumą, žemą teisės aktų kodifikavimo ir vientisumo lygį, o tai savo ruožtu lemia konstitucinio teisinio tikrumo imperatyvo įgyvendinimo administracinėje teisėje poreikį⁹²; trečia, administracinė teisė pasižymi didele teisės aktų įvairove, todėl iškyla nelengvas teisės aktų hierarchijos paisymo būtinumas; ketvirta, sudėtingumą suvienodinant administracinės teisės reglamentavimą lemia ir daugybės teisėkūros subjektų veikla, teisėkūros proceso nevienodumai, vieningos valios stoka ir pan.

3.1.2. Teisėtų lūkesčių apsauga

Teisėtų lūkesčių principas kaip teisinės valstybės elementas reiškia, kad turi būti saugomos teisės, įgytos pagal Konstitucijai neprieštaraujančius aktus⁹³. Taigi teisėtų lūkesčių apsauga yra susijusi su teisinio reglamentavimo kaita ir su ja susijusia valstybės institucijų pareiga laikytis savo išpareigojimų. Tačiau šio principo reikšmė administracinei teisei teisinėje literatūroje traktuojama nevienareikšmiškai. Pasak S. Kavalnės, teisėtų lūkesčių principas

⁹¹ Ten pat.

⁹² Teisinio reglamentavimo nestabilumo įtaką teisiniam tikrumui yra pažymėjęs KT, pavyzdžiui teigdamas, kad restitucijos santykių teisinio reguliavimo nestabilumas nemažai nulėmė ir teisinio tikrumo stoką (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 76-3018. [16]).

⁹³ Žr., pvz., Ruškytė R. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 1 d. – 2008 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų pagrindiniai aspektai ir tendencijos // ten pat.

konkretizuoja viešosios politikos įgyvendinimą administracinėse institucijose⁹⁴. Priešinga yra E. Šileikio pozicija, kuria reiškiamos abejonės dėl teisėtų lūkesčių principo priimtumo viešojoje teisėje ir konstitucinėje justicijoje, kadangi jis kertasi su konstitucinga valdžios institucijų diskrecija⁹⁵.

Oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrininės nuostatos, kuriomis plėtojama teisėtų lūkesčių doktrina, neabejotinai patvirtina šio principo įtaką administracinei teisei. Tokios doktrininės nuostatos buvo suformuluotos *inter alia* valstybės tarnybos ir nuosavybės grąžinimo kontekste. KT patvirtino, kad vienas iš teisėtų lūkesčių apsaugos principo elementų yra teisių, įgytų pagal Konstituciją, Konstitucijai neprieštaraujančius įstatymus ir kitus teisės aktus, apsauga, kuri neužkerta kelio tam tikrais ypatingais atvejais saugoti bei ginti ir tokias asmens įgytas teises, kylančias iš teisės aktų, vėliau pripažintų prieštaraujančiais Konstitucijai (poįstatyminių aktų – prieštaraujančiais Konstitucijai ir (arba) įstatymams), kurių neapgynus ir neapsaugojus, šis asmuo, kiti asmenys, visuomenė arba valstybė patirtų didesnę žalą negu toji, kurią šis asmuo, kiti asmenys, visuomenė arba valstybė patirtų, jeigu minėtos teisės nebūtų visiškai arba iš dalies apsaugotos ir apgintos⁹⁶. Ši nuostata patvirtina, kad oficiali konstitucinė teisėtų lūkesčių doktrina yra taikoma administraciniam teisiniam reglamentavimui, nedarant jokių išimčių ar ribojimų palyginti su privačia teise.

Tačiau oficialioje doktrinoje yra numatytos ir teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimo išimtys. Sprendžiant, ar iš teisės akto, vėliau pripažinto prieštaraujančiu Konstitucijai (poįstatyminio akto – prieštaraujančiu Konstitucijai ir (arba) įstatymams), jo galiojimo metu kilusios asmens įgytos teisės turi būti saugomos ir ginamos, ar ne, o jeigu taip, tai koku mastu, kiekvienu atveju būtina išsiaiškinti, ar neapsaugojus ir neapgynus šių įgytų teisių nebus pažeistos kitos Konstitucijos saugomos vertybės, ar nebus pažeista Konstitucijoje įtvirtintų, jos ginamų ir saugomų vertybių pusiausvyra, ar nebus ginamos privilegijos⁹⁷.

Šios teisėtų lūkesčių ribojimo sąlygos KT 2007 m. liepos 5 d. nutarime⁹⁸ buvo įgyvendintos nuosavybės atkūrimo aspektu. Šiame nutarime oficiali konstitucinė restitucijos – piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo doktrina buvo įvardinta *expressis verbis*. Konstitucine vertybe, kurios naudai buvo ribojama teisėtų lūkesčių apsauga, buvo įvardintos natūralios gamtos ypač vertingos vietovės Konstitucijos 54 straipsnio 1 dalies prasme. Būtinumas apsaugoti šias vertybes tapo pagrindu nepaisyti susiklosčiusių lūkesčių, pagal

⁹⁴ Valančius V., Kavalnė S. Europos sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. P. 101.

⁹⁵ Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. P. 206.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708, 2004, Nr. 186. [9].; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 76-3018. [16].

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 76-3018. [16].

kuriuos turėjo būti atkurtos nuosavybės teisės į žemę saugomose teritorijose tiems, kurie neturėjo žemės saugomoje teritorijoje, neturėjo žemės būtent toje saugomoje teritorijoje ir negyveno joje atkuriant nuosavybę. Šiuo atveju teisėtų lūkesčių ribojimą realizavo pats KT, pripažindamas dalį teisinio reglamentavimo neteisėtu ir taip sugriežtindamas iki tol galiojusį nuosavybės atkūrimo reglamentavimą. KT, pagrįsdamas teisėtų lūkesčių apsaugos ribojimo būtinumą, siekiant apsaugoti kitą konstitucinę vertybę, pademonstravo, kad teisėtų lūkesčių apsaugos doktrina yra privaloma ir jam pačiam. Taigi, teisėkūros subjektai, keisdami reglamentavimą, turi atkreipti dėmesį į tai, ar šis keitimas sukels naujų ribojimų. Nauji ribojimai neturi paliesti asmenų teises, įgytas pagal ankstesnį reglamentavimą, t. y. neturi pažeisti teisėtus lūkesčius, išskyrus atvejus, kai to reikia konstituciškai pagrįstai kitų Konstitucijos ginamų vertybių ar kitų asmenų teisių apsaugai.

Teisėtų lūkesčių apsaugos principas ne kartą buvo taikomas administracinės teisės valstybės tarnybos instituto kontekste. Vienoje iš tokių bylų KT konstatavo, kad remiantis konstituciniu teisėtų lūkesčių apsaugos principu, jei valstybės tarnautojui (ar kitam darbuotojui) teisės aktuose yra nustatytas tam tikras apmokėjimas už darbą, jis ir turi būti mokamas nustatyta laiką. Valstybės tarnautojai (ir kiti darbuotojai) turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės bus išlaikytos nustatyta laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos, o teisinį reguliavimą galima keisti tik laikantis iš anksto nustatytos tvarkos ir nepažeidžiant Konstitucijos principų bei normų, būtina *inter alia* laikytis principo *lex retro non agit*, teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių. Tačiau KT pažymėjo, kad konstitucinis teisėtų lūkesčių apsaugos principas nereiškia, kad valstybės tarnautojams atlyginimas už darbą, kuris mokamas iš valstybės biudžeto ar savivaldybės biudžeto lėšų, apskritai negali būti mažinamas, – jis gali būti mažinamas tik išimtiniais atvejais ir tik jei tai yra būtina siekiant apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes.

Todėl negalima sutikti su nuomone, kad viešojoje, taigi ir administracinėje teisėje, teisėtų lūkesčių apsauga neturėtų būti taikoma arba turėtų taikoma tik išimtiniais atvejais. Taip pat netikslu teisėtų lūkesčių principo veikimą susieti išimtinai su viešosios politikos įgyvendinimu administracinėse institucijose, kadangi šis konstitucinis principas visų pirma kreipia įstatyminių reglamentavimų administracinės teisės srityje. Administracinių institucijų teisės aktai yra veikiami tiek doktrinos kreipiamo įstatyminio reglamentavimo, tiek tiesiogiai administracinės teisės doktrinos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad teisėtų lūkesčių apsauga yra įgyvendinama ne tik konstitucinėje justicijoje apskritai, bet ir administracinio pobūdžio teisinio reglamentavimo atžvilgiu. Dar daugiau, teisių, įgytų pagal nebegaliojantį teisinį reglamentavimą, apsauga aktualiausia santykiuose su valstybe, o ne privačių asmenų atžvilgiu. Todėl ir konstitucinės

administracinės teisės doktrinoje teisėtų lūkesčių imperatyvas kreipia kone visą reglamentavimą, sudarydamas prielaidas konkrečiau išvestinio (dažnai daugiapakopio) jurisprudencinio reglamentavimo plėtojimui valstybės tarnybos, nuosavybės teisių atkūrimo, pensijų ir kitais administracinės teisės klausimais⁹⁹.

3.1.3. Proporcingumas, asmens ir visuomenės interesų derinimas

Vienas dažniausių KT jurisprudencijoje naudojamų ir plėtojamų principų yra proporcingumo principas, kuris kildinamas iš teisinės valstybės doktrinos, todėl prašymai ištirti teisės akto atitiktį proporcingumo principui kartais pripažįstami prašymais ištirti teisės akto atitiktį teisinės valstybės principui¹⁰⁰. Proporcingumo principas neminimas Konstitucijoje *expressis verbis*¹⁰¹, o yra KT jurisprudencijos darinys. Pirmą kartą KT jurisprudencijoje jis buvo paminėtas KT 1996 m. balandžio 18 d. nutarime, vėliau buvo plėtojamas tiriant reklamos, valstybės tarnautojų, stojimo į valstybės tarnybą, susirinkimų laisvės įgyvendinimo, administracinių nuobaudų už mokesčių įstatymų pažeidimus ribojimų nustatymą¹⁰².

Kaip matyti iš teisinio reglamentavimo sričių, kuriose plėtojamas proporcingumo principas, jis neabejotinai yra vienas pagrindinių administracinės teisės konstitucinių imperatyvų. Juk proporcingumo idėja yra tame, kad asmenų teisės ir laisvės ribojančios priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, jos turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti, ir neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti¹⁰³. Ribojimai yra artimesni administracinio pobūdžio reglamentavimui, jie yra imperatyvaus reglamentavimo sudėtinė dalis, todėl daugybė įvairių administracinėje teisėje esančių ribojimų yra orientuojami konstituciškai per proporcingumo principą.

Proporcingumo konstitucinis imperatyvas yra glaudžiai susijęs ir su asmens ir visuomenės interesų derinimo reikalavimu, nes ribojimai dažnai nustatomi viešojo intereso naudai ir todėl susiduriama su šių privačių ir viešų interesų konkurencija. Įstatymų leidėjas turi

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 148-6632. [25].

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 63-3111. [28].

¹⁰¹ Proporcingumo principas yra minimas *expressis verbis* kai kuriuose statutinės teisės šaltiniuose, pvz., Viešojo administravimo įstatymo 3 str. 1 d. 3 p. (Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945), Policijos veiklos įstatymo (Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777).

¹⁰² Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. P. 251.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 148-6632. [25].

išlaikyti pusiausvyrą tarp asmenų, kuriems nustatomas mažiau palankus teisinis reguliavimas, teisių bei teisėtų interesų ir visuomenės bei valstybės interesų, t. y. paisyti proporcingumo principo reikalavimų¹⁰⁴. Be to, KT vienoje iš paskutinių bylų, vertindamas neteisėtų statybų pasekmių reglamentavimą, rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje konstatuota, kad proporcingumo principas reikalauja surasti ne tik viešojo ir privataus, bet ir privačių interesų pusiausvyrą¹⁰⁵.

Proporcingumo principas yra kertinis akmuo konstitucinėje administracinės teisės sankcijų doktrinoje. KT yra konstatavęs, kad konstituciniai teisingumo, teisinės valstybės principai suponuoja ir tai, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti, tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus, užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas). Įstatymuose už pažeidimus nustatomos baudos turi būti tokio dydžio, kokio yra būtina siekiant teisėto ir visuotinai svarbaus tikslo – užtikrinti įstatymų laikymąsi, nustatytų pareigų vykdymą¹⁰⁶.

Šie bendrąjį konstitucinį proporcingumą aiškinantys teiginiai administracinės teisės sankcijų doktrinoje pasireiškia įvairiai. Sprendžiant dėl nustatytos administracinės sankcijos proporcingumo, buvo suformuluoti doktrininiai reikalavimai, kurių esmė yra tai, kad taikant administracines sankcijas visais atvejais turi išlikti galimybė neskirti neproporcingai griežtą sankciją, atsižvelgiant į veikos pavojingumą, pobūdį, mastą ir kitus požymius, ir taip individualizuoti skiriamos sankcijos dydį. Tokia galimybė gali būti realizuojama nustatant ir išties dideles griežtai apibrėžto dydžio pinigines baudas, bet tuo pačiu paliekant galimybę diferencijuoti teisinę atsakomybę už atitinkamą teisės pažeidimą tame pačiame arba kituose įstatymuose, pavyzdžiui, Administracinės teisės pažeidimų kodekse¹⁰⁷ arba Administracinių bylų teisenos įstatyme¹⁰⁸. Galimybė individualizuoti skiriamą sankciją gali būti įgyvendinama ir kitokiu būdu, nustatant minimalios ir maksimalios piniginių baudos dydį, jeigu minimalios baudos dydis nėra išties didelis¹⁰⁹, arba nors ir išties didelis, tačiau yra galimybė, atsižvelgiant į

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis (bylos Nr. 3K-3-240/2009), cituota pagal: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimą (Valstybės žinios. 2011, Nr. 14-602).

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18].

¹⁰⁷ Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

¹⁰⁸ Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.

¹⁰⁹ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarime (Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18]) už alkoholio kontrolės įstatyme nurodytus pažeidimus negriežta teisės pažeidėjui buvo pripažinta minimali 1000 litų bauda, o Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarime (Valstybės

individualias aplinkybes, skirti mažesnę baudą nei sankcijos žemutinė riba, taip išvengiant galimos neproporcingos sankcijos skyrimo.

Šiame kontekste, kaip potencialiai prieštaraujanti Konstitucijai, paminėtina Administracinių teisės pažeidimų kodekso 30⁽¹⁾ str. 2 d. nuostata, pagal kurią asmenims, kurie padarė administracinį teisės pažeidimą, numatytą šio kodekso 130⁽²⁾ straipsnyje, negali būti paskirta mažesnė nuobauda nei sankcijoje numatyta minimali arba paskirta švelnesnė nuobauda nei numatyta sankcijoje, arba visai neskirta administracinė nuobauda¹¹⁰. Šio klausimo aktualumą pabrėžia ir aplinkybė, kad į Konstituciją Teismą 2011 m. sausio 27 d. nutartimi kreipėsi Vilniaus miesto 4 apylinkės teismas su prašymu ištirti, ar minėta Administracinių teisės pažeidimų kodekso 30⁽¹⁾ str. 2 d. nuostata neprieštarauja Konstitucijai¹¹¹.

Tokie patys reikalavimai taikomi ir kitoms sankcijoms, taip pat ir vadinamosioms uždraudimo sankcijoms (pavyzdžiui, licencijos panaikinimui tam tikram laikotarpiui), kurios yra ir prevencinio poveikio priemonės. Šių sankcijų atžvilgiu taikomi tie patys teisingumo, proporcingumo ir kiti reikalavimai kaip ir „įprastinėms“ baudmėms ar administracinėms nuobaudoms. Tokių uždraudimo sankcijų griežtumo pripažinimas¹¹² suponuoja galimybę jos netaikyti atsižvelgiant į individualias aplinkybes ir taip neskirti neproporcingos sankcijos. Remiantis KT, tokie atvejai, kai minėta uždraudimo sankcija neturi būti taikoma, tegali būti itin reti, išimtiniai, o neproporcingumas (neadekvatumas) turi būti toks aiškus ir neginčytinas, kad jeigu yra vadovaujamosi protingumo ir teisingumo principais, dėl jo negalėtų kilti abejonių. Be to, įstatymų leidėjas, pasirinkęs sankcijos už teisei priešingos veikos padarymą konstravimo būdą, kai nustatoma sankcija pažeidėjui yra ištis griežta, kartu turi nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, kad teismas galėtų atsižvelgti į visas atsakomybę lengvinančias aplinkybes, taip pat ir į tas, kurios nėra *expressis verbis* nurodytos įstatyme, ir taip neskirti neproporcingą sankciją¹¹³. Taigi pastarasis reikalavimas, nukreiptas į ordinarių teismų diskrecijos plėtimą, yra aktualus tik tuomet, kai minimali sankcija yra ištis griežta, ir atvirkščiai, jo galima nepaisyti, kai pagal įstatymą galima skirti ištis švelnią sankciją.

žinios. 2005, Nr. 131-4743. [11]) už tabako reklamos ribojimų nesilaikymą ištis griežta buvo pripažinta 5000 litų pinigine bauda.

¹¹⁰ Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr.1-1.

¹¹¹ Vilniaus miesto 4 apylinkės teismo 2011 m. sausio 27 d. nutartis, bylos Nr. A2.2-12-486/2011, kat. 45.4; 69.4.

¹¹² Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarime (Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18]) licencijos galiojimo panaikinimas tam tikram laikotarpiui pripažintas griežta sankcija, nes ja padaromas esminis neigiamas poveikis teisės pažeidėjo – ūkio subjekto turtinei, ekonominei padėčiai: jis yra pašalinamas (nustatytam laikui) iš prekybos alkoholio produktais rinkos – apribojama jo ūkinės veiklos laisvė ir nuosavybės teisė.

¹¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 131-4743. [11]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 15-465. [5].

Proporcingumo aspektu gali būti vertinamas ne tik tam tikros administracinės sankcijos diferencijuoto, individualizuoto taikymo galimybės nebuvimas, bet ir pačios sankcijos adekvatumas įstatyme apibrėžtiems pažeidimams apskritai, nes, remiantis KT, teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai suponuoja ir tai, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti¹¹⁴. Pavyzdžiui, KT nusprendė, kad licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką), kaip įstatyme nustatyta uždraudimo sankcija, savaime negali kelti abejonų kaip esą nukrypstanti nuo teisingumo, proporcingumo ar kitų teisinės valstybės reikalavimų¹¹⁵. Šiame kontekste galima paminėti, kad, kaip teisingai pastebi A. Andruškevičius, jeigu padaryto pažeidimo pavojingumas yra toks, kad už jį būtina nustatyti sąlygškai dideles sankcijas, tokius teisės pažeidimus įstatymų leidėjas turėtų priskirti ne administracinei, o baudžiamajai teisei kaip nusikaltimus arba baudžiamuosius nusižengimus¹¹⁶.

Kita sritis, kurioje konstitucinis proporcingumo principas kreipia administracinės teisės doktriną, yra valstybės tarnybos institutas. KT jį įvardina kaip konstitucinį valstybės tarnybos institutą¹¹⁷, tuo pačiu jis yra valstybės tarnybos instituto administracinėje teisėje branduolys taip, kaip visa administracinės teisės oficiali konstitucinė doktrina yra administracinės teisės šakos branduolys.

Tame pačiame nutarime KT pažymėjo, kad ribojant asmens teises ir laisves, *inter alia* žmogaus teisę gauti teisingą apmokėjimą už darbą, net jei valstybės tarnautojų atlyginimai gali būti laikinai mažinami valstybėje esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, negali būti pažeistas konstitucinis proporcingumo principas. Pagal KT doktriną, konstitucinis valstybės tarnybos institutas implikuoja tam tikrą hierarchinę valstybės tarnautojų sistemą ir diferencijuotus tarnautojams mokamų atlyginimų dydžius, todėl ir atlyginimų mažinimas turi būti proporcingas visoms tarnautojų grupėms, kad po sumažinimo proporcijos tarp tarnautojų grupių atlyginimų liktų tos pačios. Kartu teismas pažymėjo, kad tai nereiškia negalimumo nustatyti valstybės tarnautojo atlyginimo minimalią ribą, užtikrinančią minimalius socialiai priimtinius poreikius, žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, žemiau kurios net ir ekonominiu sunkmečiu atlyginimas nebūtų mažinamas. Šios nuostatos taikytinos ir kitiems

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 105-3318. [2].

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18].

¹¹⁶ Andruškevičius A. Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai. P. 289.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 148-6632. [25].

darbuotojams, kuriems už darbą apmokama iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų¹¹⁸. Šiuo, kaip ir administracinių sankcijų atveju, doktrina reikalauja asmens teisių ribojimo proporcingumo: jie turi atitikti valstybės ekonomikos ir finansų stabilumo tikslą per sunkmetį ir todėl turi būti laikini, be jų negalima išsiversti, jie turi būti adekvatūs ekonominiams sunkumams kiekvieno tarnautojo atžvilgiu.

Atkreiptinas dėmesys, kad proporcingumo reikalavimas ne visuomet įvardijamas KT jurisprudencijoje *expressis verbis*, nors juo ir remiamasi sprendžiant ribojimų pagrįstumą arba papildant kitą konstitucinį principą. Tai pasakytina apie žmogaus teisėtą interesų ir visuomenės bei valstybės reikmių derinimo imperatyvo sąsają su proporcingumu aukštojo mokslo finansavimo srityje. Kaip 2009 m. gruodžio 18 d. sprendime pažymėjo KT, tarp žmogaus teisėtų interesų ir visuomenės bei valstybės reikmių turi būti pusiausvyra, o kadangi valstybės finansinės galimybės finansuoti aukštąjį mokslą nėra ir negali būti beribės, negali būti nustatyta valstybės pareiga valstybės lėšomis užtikrinti bet kurio gebančio siekti aukštojo išsilavinimo žmogaus bet kokio aukštojo mokslo siekimą neatsižvelgiant į visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes. Tokie kriterijai, kuriuos atitinkantys asmenys laikomi gerai besimokančiais nustatytini įstatymu¹¹⁹. Todėl Konstitucija valstybės biudžeto lėšomis apmokamą aukštąjį mokslą užtikrina ne visiems gerai besimokantiems studentams, o tik tiems, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį¹²⁰. Taigi KT, įtvirtindamas bendrus principus, konkrečius gero mokymosi kriterijus ir reikalingų valstybei sričių (krypčių) sąrašą, taigi ir iš valstybės biudžeto finansuojamų vietų aukštosiose mokyklose skaičių, paliko nustatyti įstatymų leidėjui, kartu perkeldamas jam proporcingo žmogaus teisėtų interesų ir visuomenės bei valstybės reikmių derinimo pareigą.

Apibendrinant galima teigti, kad proporcingumo principas KT jurisprudencijoje labiausiai išplėtotas asmens teisių ribojimo srityje, t. y. asmenų santykiuose su valstybe kaip viešosios valdžios, o ne lygiateisės civilinės apyvartos, subjektu. Kaip teigia A. Kargaudienė, KT proporcingumo principą taiko daugelyje bylų, ir proporcingumo doktrina tampa svarbi sprendžiant konstitucinės justicijos bylas, didele apimtimi – bylas, susijusias su administraciniais teisiniais ginčiais. Tačiau autorė pažymi, kad Lietuvos administraciniai teismai nesprenžia diskrecijos įgyvendinimo teisėtumo klausimo, todėl nukenčia proporcingumo principo taikymo ir aiškinimo teismuose praktika¹²¹. Skirtingai nei privatinėje teisėje, kur proporcingumo principas reiškiasi

¹¹⁸ Ten pat.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 18 d. sprendimas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 151-6798. [26].

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 34-1224, atitaisydas - 2008, Nr. 44. [20].

¹²¹ Kargaudienė A. Proporciningumo principas administracinėje teisėje (Taikymo praktika Lietuvos teismuose) // Jurisprudencija. 2005, T. 78(70). P. 36.

tarp privačių lygiateisių asmenų, turinčių priešingus interesus, administracinėje teisėje proporcingumas visų pirma reiškia pusiausvyros tarp viešo ir privataus intereso suradimą. Kaip ribojimų proporcingumo matą oficiali konstitucinė doktrina įvardija ribojimų suderinamumą su teisėtais ir visuomenei svarbiais tikslais, jų būtinumo ir adekvatumo kriterijus, kurie ir sudaro proporcingumo principo specifiką viešo, tame tarpe administracinio, pobūdžio teisiniame reglamentavime.

3.2. Administracinės teisės konstitucinių principų užuomazgos

3.2.1. Gero administravimo konstitucionalizacijos fragmentai

Dauguma bendrųjų konstitucinių principų kreipia visą teisės sistemą, o ar galima kalbėti apie administracinius principus, turinčius konstitucinį statusą. Čia reikėtų sutikti su A. Andruškevičiaus tvirtinimu, jog administracinės teisės kūrimas ir jos normų taikymas grindžiamas ne kokiais nors „savarankiškais“, o bendrais teisės principais, nors jurisprudenciškai galima formuluoti ir šiai teisės šakai artimesnius, specifinius principus¹²².

Gero administravimo principas yra kilęs iš Europos Teisingumo Teismo jurisprudencijos ir reiškia institucijų pareigą spręsti asmenų klausimus nešališkai, sąžiningai, nuosekliai, kruopščiai, pareigą išklaudyti asmenį prieš taikant individualią priemonę, pareigą informuoti ir paaiškinti savo sprendimų priežastis¹²³. Pasak A. Andruškevičiaus, geras viešasis administravimas – tai plataus turinio socialinis ir teisinis reiškiny, atskleidžiamas analizuojant kitų teisės principų bei įstatyminio reguliavimo nuostatas¹²⁴. Gero administravimo principu ne kartą yra rėmęsi ir ordinariniai teismai. Pavyzdžiui, aktualus yra Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo teiginys, kad pareiga informuoti ir suteikti galimybę pasisakyti Lietuvos teisėje gali būti kildinama iš gero administravimo principo, kuriuo įgyvendinamas konstitucinis imperatyvas – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Konstitucijos 5 str. 3 d.)¹²⁵.

¹²² Andruškevičius A. Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai. P. 73.

¹²³ Valančius V., Kavalnė S. Europos sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. P. 182.

¹²⁴ Andruškevičius A. Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai. P. 298.

¹²⁵ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2010 m. gruodžio 8 d. nutartis, a. b. Nr. A-756-686/2010, (kat. 3.5).

Tačiau kokie yra šio administracinės teisės principo konstituciniai pagrindai, ar galima kalbėti apie jo konstitucionalizaciją? KT gero (tinkamo) administravimo (valdymo) principą savo jurisprudencijoje nėra įvardijęs *expressis verbis*. Todėl galime kalbėti apie konstitucinį gero administravimo principą tik kaip apie akademinį lygmeniu jurisprudenciškai suformuluotą oficialių konstitucinių išaiškinimų junginį. Toks junginys (sistema) gali būti susietas su Europos Sąjungos teisėje ir Europos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje įtvirtintu gero administravimo principo turiniu. Tuomet reikėtų nustatyti, kokios šio Europos Sąjungos principo nuostatos yra konstitucionalizuotos Lietuvos teisėje.

Pasak A. Kargaudienės, tam tikros konstitucinės nuostatos įgauna gero administravimo principų charakteristikas¹²⁶. Reikia pastebėti, kad Europos Sąjungos teisėje ir Lietuvos akademinėje bei ordinarinių teismų jurisprudencijoje plėtojamo gero administravimo principo nuostatos yra artimos konstitucinei nuostatai valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Konstitucijos 5 str. 3 d.). Tačiau pastaroji, iš vienos pusės, yra traktuojama labai plačiai, apimant *inter alia* Seimo nario ir Respublikos Prezidento veiklą¹²⁷. Iš kitos pusės, joje nėra implikuoti visi supranacionalinio gero administravimo principo elementai. Tai, kad gero administravimo principas siejasi su konstitucine nuostata, jog valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, yra pabrėžęs ir Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas¹²⁸.

Kitas gero administravimo principui artimas konstitucinis imperatyvas yra atsakingo valdymo principas, kuris ne kartą *expressis verbis* buvo įvardintas KT jurisprudencijoje. Oficialioje konstitucinėje doktrinoje teigiama, kad Respublikos Prezidentas, skirdamas valstybinius apdovanojimus, yra saistomas ir konstitucinio atsakingo valdymo principo¹²⁹, kad Konstitucinis atsakingo valdymo principas įpareigoja Seimą atsakingai ir racionaliai planuoti ir naudoti valstybės biudžeto lėšas, kad būtina atsakingai ir racionaliai, t. y. tik pagal tikslinę paskirtį, naudoti socialinio draudimo lėšas¹³⁰, o valstybės institucijos turi imtis visų įmanomų priemonių valstybės ekonomikos raidos tendencijoms prognozuoti ir galimam itin sunkių ekonominių, finansinių situacijų susidarymui pasirengti¹³¹. Kad Respublikos Prezidentas neturi absoliučios diskrecijos spręsti dėl teisėjo įgaliojimų pratęsimo, nes yra saistomas *inter alia*

¹²⁶ Kargaudienė A. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos principų įgyvendinimo klausimai administracinės teisės sistemoje // Jurisprudencija. 2006, T. 4(82). P. 36.

¹²⁷ Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvadą // Valstybės žinios. 2004, Nr. 163-5955. [8]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvadą // Valstybės žinios. 2004, Nr. 49-1600. [6].

¹²⁸ Žr., pvz., Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2006 m. rugsėjo 1 d. nutartį, a. b. Nr. A-14-1260/2006, (kat. 11.4.2).

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 7 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 106-5466. [30].

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 134-6860. [29].

¹³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 46-2219. [27].

atsakingo valdymo principo¹³². Šis principas įtvirtintas Konstitucijoje *inter alia* nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad piliečiai turi teisę tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo šalį, kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus, garantavus piliečiams galimybę ginti savo teises teisme, peticijos teisę, taip pat teisės aktuose reglamentavus piliečių prašymų ir skundų nagrinėjimo procedūrą¹³³.

Kaip matyti, atsakingo valdymo imperatyvas įtvirtintas kaip platus, tiek įstatymų vykdomajai (administracinei), tiek įstatymų leidžiamajai valdžiai adresuotas imperatyvas, apimantis *inter alia* politinio pobūdžio sprendimus dėl valstybės biudžeto formavimo, dėl pasirengimo ekonominei krizei. Kitaip tariant, atsakingo valdymo principas nustato *inter alia* valstybės diskrecijos ūkio srityje konstitucinius reikalavimus, o tai atitolsta nuo gero administravimo principo (kaip jis suprantamas akademinėje jurisprudencijoje) konceptualios esmės ir turinio.

Mūsų nuomone, netikslinga būtų ieškoti gero administravimo principo konstitucionalizuoto atitikmens, į kuriuos, kaip minėjome, „pretenduotų“ atsakingo valdymo doktrina arba principas valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Konstitucinės administracinės teisės doktrinos identifikavimui svarbu nustatyti turininguosius gero (kokybiško) administravimo, kaip vertybės, bruožus, net jeigu jie tokiu formatu nėra įvardinti kaip vieningas principas. Kitaip sakant, tikslingiau ieškoti atskirų konstitucionalizuotų gero administravimo elementų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos¹³⁴ 41 straipsnio prasme. Tokie elementai yra administracinis sąžiningumas, nuoseklumas, kruopštumas ir informavimas, nešališkumas.

Kaip teigia A. Urmonas, administracinis sąžiningumas suponuoja priimamų sprendimų ar taikomų teisinių priemonių pagrindimą, motyvų pateikimą, o viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti interpretuojami atsižvelgiant į tai, kokia tam tikru metu jam prieinama informacija, o ne į tai, ko jis nenumatė dėl neapdairumo¹³⁵. Pareigos pagrįsti savo sprendimus konstitucionalizavimą galima išvelgti KT nuostatose, kad atitinkami savivaldybių tarybų sprendimai turi būti aiškiai pagrįsti ir racionaliai motyvuoti, jie negali būti savavališki, voliuntaristiniai¹³⁶. Priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad, iškilus reikalui, juos būtų

¹³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 136-5529. [17].

¹³³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 42-1345, atitaisymas - 1999, Nr. 43. [1]; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada // Valstybės žinios. 2004, Nr. 163-5955. [8].

¹³⁴ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Nr. 2007/C 303/01 // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LT.01000101.htm>, prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 21 d.

¹³⁵ Urmonas A. Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumas // Jurisprudencija. 2002, T. 36(28). P. 5-12.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349. [18].

galima racionaliai motyvuoti¹³⁷. Administracinis nuoseklumas reiškia pareigą laikytis privalomojo pobūdžio taisyklių ir procedūrų, paisyti savo ankstesnių sprendimų ir praktikos. Kruopštumas suponuoja pareigą laiku atlikti veiksmus¹³⁸. Mūsų nuomone, šis imperatyvas išplaukia iš valstybės institucijų konstitucinės pareigos laikytis įstatymų.

Taigi, gero administravimo principo negalima visiškai tapatinti nei su atsakingo valdymo principu, nei su Konstitucijos nuostata „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“. Tačiau jį galima identifikuoti kaip akademinės jurisprudencijos nuostatų visumą, kuri apima reikalavimus viešajam administravimui ir jo reglamentavimui. Tai kokybiško valdymo reikalavimų rinkinys.

3.2.2. Konstitucinis skaidrumo principas

Administracinės teisės skaidrumo principo konstitucionalizavimas KT jurisprudencijoje yra puikus pavyzdys, kaip statutinės teisės principas įgavo konstitucinį statusą. Tačiau skaidrumo principas įgavo ir specifinį turinį, kuris iki tol nebuvo įtvirtintas. KT yra konstatavęs, kad Valstybės tarnybos įstatyme¹³⁹ šio principo turinys nebuvo ir nėra apibrėžtas *expressis verbis*¹⁴⁰.

Skaidrumo principas kaip konstitucinis principas nėra įtvirtintas Konstitucijoje *expressis verbis*. Jis pirmą kartą kaip konstitucinis principas buvo paminėtas KT 2008 m. sausio 22 d. nutarime¹⁴¹. Kaip konstatavo KT, skaidrumo principo nebuvimas Konstitucijos tekste anaipol nereiškia, kad valstybės tarnybos skaidrumas netraktuotinas kaip iš Konstitucijos kylantis imperatyvas. Priešingai, valstybės tarnybos skaidrumas – tai konstitucinis principas. Valstybės tarnybos skaidrumo imperatyvas kyla iš įvairių Konstitucijos nuostatų – normų ir principų, *inter alia* iš jos 5 straipsnio nuostatų, kad valdžios galias riboja Konstitucija (2 dalis) ir kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (3 dalis), 25 straipsnio nuostatų, įtvirtinančių įsitikinimų raiškos laisvę ir laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, taip pat ir piliečio teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie jį (5 dalis), 33 straipsnio nuostatų, kad piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę

¹³⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-350. [19].

¹³⁸ Valančius V., Kavalnė S. Europos sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. P 183.

¹³⁹ Valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 45-1708.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-350. [19].

¹⁴¹ Ruškytė R. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 1 d. – 2008 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų pagrindiniai aspektai ir tendencijos // ten pat.

tarnybą (1 dalis), kad piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus ir kad draudžiama persekioti už kritiką (2 dalis), taip pat kad piliečiams laiduojama peticijos teisė, kurios įgyvendinimo tvarką nustato įstatymas (3 dalis).

Akivaizdu, kad moksliskai neįmanoma iš paminėtų konstitucijos nuostatų vienareikšmiškai išvesti skaidrumo principą, juo labiau neįmanoma, sakykim, iš nuostatos, kad piliečiams laiduojama peticijos teisė, kurios įgyvendinimo tvarką nustato įstatymas, logiškai išvesti (dedukuoti) nuostatą, kad būtina fiksuoti egzamino žodžiu eigą, priimant į karjeros valstybės tarnautojo pareigas. Tai yra vertybinis KT pasirinkimas, išreikštas kaip administracinės teisės valstybės tarnybos instituto normų kūrimas. Šių normų niekaip negalima dedukuoti iš nurodytų Konstitucijos nuostatų, pavyzdžiui, civilinėje teisėje, nes būtent administracinės teisės specifika atsiskleidžia šių Konstitucijos nuostatų aiškinime.

Suformuluotas skaidrumo principo turinys taip pat sietinas su asmenų lygiateisiškumu ir su asmens absoliučia teise į teisminę gynybą. Kaip konstatavo KT, kad asmuo galėtų ne formaliai, o realiai ir veiksmingai įgyvendinti savo teisę ginti teisme savo pažeistą konstitucinę teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybės tarnybą, sprendimų dėl jo nepriėmimo į atitinkamas pareigas valstybės tarnyboje motyvai turi būti aiškūs, informacija apie šių sprendimų motyvus turi būti prieinama teismui. Priešingu atveju teismas negalėtų išspręsti atitinkamos bylos. Be to, teismas, sprendžiantis bylą dėl asmens nepriėmimo į atitinkamas pareigas valstybės tarnyboje, veikia ne kaip kokia nors „apeliacinė egzaminų komisija“, o kaip jurisdikcinė institucija, sprendžianti, ar nebuvo pažeista egzamino (konkurso) tvarka ir asmens konstitucinė teisė lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybės tarnybą. Informacija apie sprendimus dėl asmens nepriėmimo į atitinkamas pareigas valstybės tarnyboje turi būti prieinama ir institucijoms, ikiteismine tvarka sprendžiančioms atitinkamą ginčą¹⁴².

Įpareigojimas fiksuoti egzamino žodžiu eigą, priimant į karjeros valstybės tarnautojo pareigas, yra skaidrumo principo turinio atskleidimas, pateiktas kaip KT nutarimo *ratio decidendi*. Tuo tarpu to paties nutarimo *obiter dicta* KT pasisakė ir dėl kitų skaidrumo principo turinio aspektų. Ten teigiama, kad skaidrumas, kaip viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principas, suponuoja informacijos sklaidą ir komunikavimą, atvirumą ir viešumą (tiek, kiek tai nekenkia kitoms teisės saugomoms vertybėms), atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir sprendimus priimančių pareigūnų atsakomybę už tuos sprendimus, taip pat tai, kad priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti; kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatytą tvarką ginčyti. Skaidrumas sietinas su dalyvaujama demokratija, informacijos laisve, galimybe piliečiams ir kitiems asmenims

¹⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-350. [19].

kritikuoti valdžios įstaigų veiklą. Valstybės tarnybos skaidrumas yra būtina prielaida neįsigalėti korupcijai, protekcionizmui, vienu asmenų diskriminavimui ir privilegijų teikimui kitiems, užkirsti kelią piktnaudžiavimams valdžia, taigi ir būtina prielaida žmonėms pasitikėti viešosios valdžios institucijomis ir apskritai valstybe¹⁴³.

Skaidrumo principo turinys, suponuojantis viešosios valdžios subjektų atskaitingumą atitinkamai bendruomenei, kovą su korupcija, protekcionizmu, piktnaudžiavimu valdžia, įgauna visą viešąją valdžią apimančio, kertinio administracinės teisės principo (doktrinos) bruožų. Juk viešosios teisės skirtumas nuo privačios teisės ir yra viešo intereso vyravime, kuris savo ruožtu sąlygoja įstatyminio reglamentavimo antikorpucinę (skaidrią) pakraipą, nebūdingą civilinei teisei.

Šiame kontekste paminėtinos ir kitos su skaidrumo principo esme sietinos oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos. Pavyzdžiui, kad valstybės paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą; kad valstybė, vykdydama savo funkcijas, turi veikti visos visuomenės interesais¹⁴⁴; kad Pilietinė Tauta turi būti apsaugota nuo valstybės pareigūnų savivalės, nuo jų veikimo ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet savo asmeniniais ar grupiniais interesais, nuo jų naudojimosi savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti; kad turi būti užtikrinta pareigūnų veiklos kontrolė ir atsakomybė visuomenei, apimanti *inter alia* galimybę pašalinti iš užimamų pareigų tuos valstybės pareigūnus, kurie pažeidžia Konstituciją, teisę, asmeninius ar grupinius interesus iškelia virš visuomenės interesų, savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią¹⁴⁵; kad valstybės ir savivaldybių turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo disponuojama vadovaujantis visuomeninės naudos principu (valstybės ir savivaldybių turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo disponuojama rūpestingai, siekiant užtikrinti visuomenės interesų tenkinimą), efektyvumo principu (sprendimais, susijusiais su valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, turi būti siekiama maksimalios naudos visuomenei), racionalumo principu (valstybės ir savivaldybių turtas turi būti tausojamas, nešvaistomas ir racionaliai tvarkomas), viešosios teisės principu (sandoriai dėl valstybės ir savivaldybių turto turi būti sudaromi tik teisės aktų, reglamentuojančių disponavimą valstybės ir (ar) savivaldybių turtu, nustatytais atvejais ir būdais)¹⁴⁶.

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708, 2004, Nr. 186. [9].

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894. [7].

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 25-988. [22].

IŠVADOS

1. Lietuvos administracinės teisės doktrinos kūrimo konstitucinėje jurisprudencijoje reiškinys yra visų pirma oficialios administracinės teisės doktrinos kūrimas KT jurisprudencijoje:

1.1. „Administracinės teisės doktrinos“ ir „konstitucinės jurisprudencijos“ sampratų dualizmai yra grindžiami teisės mokslo pačia plačiausia prasme ir subjektyvių teisinių interpretacijų, pretenduojančių į teisiškumą (teisės politikos), skirtumais. Šiuo pagrindu skirtingos „administracinės teisės doktrinos“ ir „konstitucinės jurisprudencijos“ plačiąja ir siaurąja prasme sampratos. KT jurisprudencijoje kuriama oficiali administracinės teisės doktrina atitinka siaurą administracinės teisės doktrinos suvokimą.

1.2. Remiantis konstitucinės teisės kaip teisės srities koncepcija, administracinės teisės doktrinos (pačia plačiausia prasme) sritis yra tuo pačiu konstitucinės jurisprudencijos dalis, kurios teiginiai kildinami iš Konstitucijos. Tam, kad akademinė konstitucinė jurisprudencija išlaikytų praktinį aktualumą ir naudingumą, jos nuostatos, kuriomis įsiterpiama į autentiško aiškinimo sferą, turi atitikti tam tikrus racionalumo kriterijus.

1.3. Konstitucinės teisminės jurisprudencijos reikšmė yra nevienoda: KT jurisprudencija yra pirminė kitų teismų jurisprudencinių nuostatų atžvilgiu *ipso jure*, todėl oficialios konstitucinės doktrinos reikšmė administracinės teisės doktrinos identifikavime yra išskirtinė. Būtent oficialioje konstitucinėje doktrinoje pirmiausia reikia ieškoti administracinės teisės doktrininių nuostatų.

1.4. Prieita išvados, kad oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos normatyvinis turinys visų pirma turi būti nagrinėjamas teisės, o ne mokslo kontekste. Be to, akademinės ir oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos nuostatos tarp savęs beveik negali konkuruoti dėl pastarųjų teisinės galios ir nekintamumo. Ši išvad paremta ir tuo, kad oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos kaip mokslo statusas yra diskutuotinas

1.5. Tačiau „doktrinos“ termino naudojimas pateisinamas, jeigu į šią problemą žvelgti kaip į semantinę, išskiriant siaurą „doktrinos“, kaip vertybiškai orientuotų interpretacijų sistemos, suvokimą, kuris tradiciškai susiklostė Lietuvos ir užsienio šalių teisės moksle.

2. Pagrindinis administracinės teisės doktrinos identifikavimo oficialioje konstitucinėje jurisprudencijoje kriterijus yra doktrininių teiginių ryšys su administracine teise:

2.1. Teiginių išplėtojimo kriterijus ir „koncepcijų“ įvedimas kritikuotinas, nes nesiderina su autentišku oficialios konstitucinės doktrinos aiškinimu. Dėl tos pačios priežasties administracinės teisės doktrinos ar ją sudarančių „dalinių“ doktrinų būtinu požymiu negalima laikyti jų kaip tokių įvardijimą *expressis verbis* KT jurisprudencijoje.

2.2. Pagrindinis administracinės teisės doktrinos identifikavimo KT jurisprudencijoje kriterijus yra doktrininių teiginių ryšys su administracine teise, kuris reiškiasi kaip konstitucinių nuostatų sąsaja su administracinės teisės reglamentavimo dalyku ir metodu. Nuostatos priskirtinos administracinei teisei, jeigu reglamentavimo dalyko pagrindu apibrėžtame institute ar pošakyje dominuoja imperatyvus reglamentavimo metodas. Bendrųjų ir administracinių teismų teisingumo atskyrimo taisyklės šiuo atveju yra tik pagalbinis šaltinis.

3. Patvirtinta hipotezė, kad oficiali konstitucinė administracinės teisės doktrina veikiau sudaro išvestų iš bendrųjų konstitucinių principų ir normų nuostatų visumą, nei sistemą. Hipotezė papildyta teiginiu, kad sistemiškumo užuomazgų galima išvelgti skaidrumo doktrinoje:

3.1. KT nuosekliai plėtoja oficialią konstitucinę doktriną įvairiais administracinės teisės klausimais. Tai iš bendrųjų konstitucinių principų išvedamų ir jų kreipiamų, tačiau dažnai savarankiškų konstitucinių normų ir principų esmę atitinkančių administracinių teisės nuostatų dalis. Į ją galima žvelgti kaip į bendrųjų principų plėtojimą arba kaip į išvestines ir santykinai atitolusias nuo bendrųjų principų jurisprudencines nuostatas, susijusias su statutiniu reglamentavimu konkrečiose administracinės teisės srityse. Tokiu būdu vertikaliai horizontali Lietuvos teisės sistemos sandara koreliuojasi su konstitucine administracinės teisės doktrinos sandara.

3.2. Teisinės valstybės, teisinio tikrumo ir saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos, proporcingumo ir kitų konstitucinių principų plėtojimas neatsiejamas nuo administracinės teisės doktrinos ir sudaro jos branduolį. Jurisprudencinės nuostatos, išvestos iš teisinio tikrumo ir saugumo imperatyvo, turi ypatingą ryšį su administracine teise, nes „sustyguoja“ administracinių teisės aktų institutą. Proporciningumo principo plėtojimo KT jurisprudencijoje specifinis ryšys su administracine teise yra sąlygotas jos kaip imperatyviuoju metodu grindžiamos teisės specifikos. Imperatyvuose yra implikuoti ribojimai, kurie vertinami proporcingumo aspektu, derinant viešą ir privatų interesą.

3.3. Sistemiškumo užuomazgų galima išvelgti skaidrumo doktrinoje, tuo tarpu gero administravimo konstitucionalizacija yra labiau šio principo konstituciniai fragmentai nei sistema.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.
3. Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr.1-1.
4. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.
5. Konstitucinio teismo įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 6-120.
6. Policijos veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777.
7. Teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr.46-851.
8. Valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 45-1708.
9. Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.
10. Viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.
11. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Nr. 2007/C 303/01 // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LT.01000101.htm>, prisijungimo laikas: 2011 m. vasario 21 d.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 1999, Nr. 42-1345; atitaisymas - 1999, Nr. 43.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 105-3318.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalių, 5 straipsnio 1 ir 3 dalių, 7 straipsnio 3 dalies 1 punkto, 4, 5 ir 6 dalių, šio įstatymo priedėlio ii skirsnio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 priedėlio, Lietuvos Respublikos 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių

biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo 9 straipsnio, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 499 "Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėsaugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 "Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo", Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 "Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai"// Valstybės žinios. 2001, Nr. 62-2276; atitaisymas – 2001, Nr. 86.

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 8 d. nutarimo Nr. 458 "Dėl Nuostolių, padarytų gamtai, pažeidus aplinkos apsaugos įstatymus, skaičiavimo metodikos patvirtinimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai"// Valstybės žinios. 2003, Nr. 103-4611.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 "Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo" patvirtintų alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai"// Valstybės žinios. 2004, Nr. 15-465.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso, kuriam pradėta apkaltos byla, veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai"// Valstybės žinios. 2004, Nr. 49-1600.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai"// Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894.

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento paklausimo, ar per 2004 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 163-5955.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas “Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708; 2004, Nr. 186.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas “Dėl Klaipėdos apygardos teismo 2005 m. rugpjūčio 4 d. prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432 "Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo" patvirtintos sprendimų vykdymo instrukcijos 89 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 113-4132.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 21 straipsnio 2 dalies (2000 m. kovo 16 d. redakcija), 3 dalies (2002 m. birželio 11 d. redakcija), 4 dalies (1999 m. gegužės 11 d. redakcija), 7 dalies (2002 m. birželio 11 d. redakcija) ir dėl šio įstatymo (2003 m. lapkričio 20 d. redakcija) 26 straipsnio 5, 7, 14 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 131-4743.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 "Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo" patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nuostatomis, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 "Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo" patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo nuostatomis“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 30-1050.

13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo (2004 m. liepos 15 d. redakcija) 4 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo - Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymo iširti, ar Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinojo įstatymo (2003 m. sausio 28 d. redakcija) 4 straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 37-1319.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 28 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3, 4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo "Lietuvos aukščiausiojo teismo statutas" 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1, 3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 10 d. dekreto nr. 2048 "Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo" 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 51-1894.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5

- straipsnio 2 dalies 1 punkto (2002 m. balandžio 2 d. redakcija), 16 straipsnio 7 dalies (1999 m. gegužės 13 d., 2001 m. gruodžio 11 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 76-3018.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2005 m. kovo 3 d. dekreto Nr. 225 "Dėl apylinkės teismo teisėjos atleidimo" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 45 straipsnio (2002 m. sausio 24 d. redakcija) 1 daliai, taip pat dėl bylos dalies pagal pareiškėjo - Lietuvos apeliacinio teismo prašymą ištirti Lietuvos Respublikos Prezidento 2005 m. kovo 3 d. dekreto Nr. 225 "Dėl apylinkės teismo teisėjos atleidimo" atitiktį Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 52 straipsnio (2002 m. sausio 24 d. redakcija) 4 punktui nutraukimo“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 136-5529.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 "Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo" patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 28.5, 51.5 punktų (2004 m. gegužės 20 d. redakcija), 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), šių taisyklių 51 punkto (2006 m. spalio 17 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2006 m. balandžio 25 d. redakcija), taip pat šių taisyklių 51 punkto (2007 m. gegužės 2 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2006 m. balandžio 25 d., 2007 m. birželio 21 d. redakcijos)“//Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-349.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 966 "Dėl Priėmimo į valstybės tarnautojo pareigas tvarkos patvirtinimo" (2002 m. birželio 24 d., 2002 m. rugpjūčio 29 d., 2003 m. birželio 3 d., 2003 m. lapkričio 25 d., 2005 m. spalio 28 d. redakcijos) patvirtintos Priėmimo į valstybės tarnautojo pareigas tvarkos atitikties

Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio (2002 m. balandžio 23 d. redakcija) 1 daliai, dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 966 "Dėl Konkursų į valstybės tarnautojo pareigas organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo" (2006 m. birželio 28 d. redakcija) patvirtinto Konkursų į valstybės tarnautojo pareigas organizavimo tvarkos aprašo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio (2002 m. balandžio 23 d., 2007 m. birželio 7 d. redakcijos) 1 daliai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 966 "Dėl Konkursų į valstybės tarnautojo pareigas organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo" (2007 m. rugsėjo 26 d., 2007 m. gruodžio 12 d. redakcijos) patvirtinto Konkursų į valstybės tarnautojo pareigas organizavimo tvarkos aprašo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio (2007 m. birželio 7 d. redakcija) 1 daliai" // Valstybės žinios. 2008, Nr. 10-350.

20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo 47 straipsnio (2006 m. liepos 18 d. redakcija) 4 dalies (2003 m. balandžio 22 d. redakcija), 5 dalies (2005 m. birželio 30 d. redakcija), 57 straipsnio (2006 m. liepos 18 d. redakcija), 58 straipsnio (2005 m. birželio 30 d. redakcija) 3 dalies (2003 m. balandžio 22 d. redakcija), 4 dalies (2005 m. birželio 30 d. redakcija), 60 straipsnio 1 dalies (2003 m. balandžio 22 d. redakcija), 61 straipsnio 1 dalies (2003 m. balandžio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl bylos dalies pagal pareiškėjo - Lietuvos Respublikos Prezidento 2007 m. spalio 22 d. dekretu Nr. 1K-1138 "Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą" išdėstyta prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. 1272 "Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikos patvirtinimo" (2006 m. spalio 5 d. redakcija) patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikos (2006 m. spalio 5 d. redakcija) 3, 14 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai, 41 straipsnio 3 daliai, nutraukimo" // Valstybės žinios. 2008, Nr. 34-1224, atitaisymas - 2008, Nr. 44.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. liepos 4 d. sprendimas "Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimo "Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punkto (2002 m. balandžio 2 d. redakcija), 16 straipsnio 7 dalies

- (1999 m. gegužės 13 d., 2001 m. gruodžio 11 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai" išaiškinimo"// Valstybės žinios. 2008, Nr. 78-3080.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos atominės elektrinės įstatymo 10 straipsnio 1 dalies (2008 m. vasario 1 d. redakcija) nuostatų ir 11 straipsnio (2008 m. vasario 1 d. redakcija) 1 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2009, Nr. 25-988.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo (2004 m. sausio 15 d. redakcija) 22 straipsnio 6 dalies (2006 m. birželio 8 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 635 "Dėl Detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo ir sutarties sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo" patvirtinto detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo ir sutarties sudarymo tvarkos aprašo 7.2 punkto (2007 m. sausio 15 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo nuostatomis ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 641 "Dėl Miško žemės pavertimo kitomis naudmenomis tvarkos patvirtinimo" 1 punktu patvirtintos miško žemės pavertimo kitomis naudmenomis tvarkos 7.4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nuostatomis“// Valstybės žinios. 2009, Nr. 75-3074.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 28 d. nutarimu Nr. 113 "Dėl nefasuotų naftos produktų prekybos licencijavimo" patvirtintų Nefasuotų naftos produktų prekybos licencijavimo taisyklių 42 punkto (2006 m. sausio 31 d. redakcija) nuostatos "Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu <...> 42.10. įsiteisėja teismo nutartis įmonei iškelti bankroto bylą <...>" atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies (2001 m. kovo 20 d. redakcija) nuostatai“// Valstybės žinios. 2008, Nr. 121-5237.
25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 23 straipsnio 2 dalies (2002 m. balandžio 23 d., 2007 m. birželio 7 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2009, Nr. 148-6632.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 18 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo

- motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2, 7 punktų nuostatų išaiškinimo“// Valstybės žinios. 2009, Nr. 151-6798.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2006 m. sausio 16 d., 2007 m. rugsėjo 26 d., 2007 m. spalio 22 d., 2007 m. lapkričio 22 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimų ir 2009 m. sausio 15 d. sprendimo nuostatų išaiškinimo“// Valstybės žinios. 2010, Nr. 46-2219.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 15 straipsnio (2007 m. sausio 16 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2010, Nr. 63-3111.
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 5, 6 straipsnių, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 16 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2010, Nr. 134-6860.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. birželio 14 d. dekreto Nr. 1806 "Dėl Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečių apdovanojimo Lietuvos valstybės ordinais ir medaliais valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga" 1 straipsnio ta apimtimi, kuria Lietuvos didžiojo kunigaikščio gedimino ordino komandoro kryžiumi apdovanotas vladimiras jakuninas, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymo nuostatom“// Valstybės žinios. 2010, Nr. 106-5466.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio (2003 m. spalio 14 d. redakcija) 1 dalies, 10 straipsnio (2004 m. spalio 12 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2010, Nr. 153-7836.

Specialioji literatūra

1. Andruškevičius A. Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai. Vilnius: Registrų centras, 2008.

2. Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. / red. Dziegoraitis A. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005.
3. Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. / red. Pakalniškis V., Papirtis L. V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2008.
4. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
5. Black's law dictionary – eight edition / ed. Bryan Garner. USA: Thomson West, 2004.
6. Nekrošius I., Bužinskas G., Čiočys P. ir kt. / red. Petrylaitė D. Darbo teisė: vadovėlis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008.
7. Encyclopedia of American Constitution / ed. Leonard Levy and Kenneth Karst. New York: Macmillan Reference USA, 2000. Vol. 2.
8. Graver H. P. The approach to European law in Norwegian legal doctrine // ARENA working papers. 2003, Nr.18/2003. // http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2003/wp03_18.pdf, prisijungimo laikas: 2010-11-10.
9. Jarašiūnas E. Keletas Konstitucinio Teismo, vieno iš konstitucinės doktrinos kūrėjų, veiklos aspektų // Jurisprudencija. 1999, Nr. 12(4).
10. Jarašiūnas E. Oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo problemos // Jurisprudencija. 2009, Nr. 1 (115).
11. Kargaudienė A. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos principų įgyvendinimo klausimai administracinės teisės sistemoje // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4(82).
12. Kargaudienė A. Proporcingumo principas administracinėje teisėje (Taikymo praktika Lietuvos teismuose) // Jurisprudencija. 2005, Nr. 78(70).
13. Kelsen H. Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas, 2002.
14. Kūris E. Konstitucija, konstitucinė doktrina ir Konstitucinio Teismo diskrecija // Konstitucijos aiškinimas ir tiesioginis taikymas. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2002.
15. Kūris E. Teismo precedentas kaip teisės šaltinis Lietuvoje: oficiali konstitucinė doktrina, teisinio mąstymo stereotipai ir kontrargumentai // Jurisprudencija. 2009, Nr. 2(116).
16. Kūris E. Konstituciniai principai ir Konstitucijos tekstas // Jurisprudencija. 2001, Nr. 23 (15).
17. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003.

18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, 1993-2009 / sudarytojai Egidijus Jarašiūnas, Kęstutis Jankauskas, Viktorija Staugaitytė. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis, 2010.
19. Mackuvienė E. Teisės mokslo ir jurisprudencijos moksliskumo problema // Socialinių mokslų studijos. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010, Nr. 1(5).
20. Mikelėnienė D., Mikelėnas V. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999.
21. Paužaitė-Kulvinskienė J. Administracinė justicija: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005.
22. Priesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius: Justitia, 2006.
23. Ruškytė R. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 1 d.–2008 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų pagrindiniai aspektai ir tendencijos // http://www.lrkt.lt/PKonferencijose/20080911_Ruskyte_1.pdf, prisijungimo laikas: 2010-10-12.
24. Ruškytė R. Svarbiausi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. spalio 1 d. – 2007 m. rugsėjo 1 d. priimtų nutarimų aspektai // http://www.lrkt.lt/PKonferencijose/Ruskyte_Pranesimas_2006-2007.pdf, prisijungimo laikas: 2010-10-12.
25. Tarptautinių žodžių žodynas. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985 // <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=doktrina&wid=4530>, prisijungimo laikas: 2010-10-15.
26. Tiller E., Cross F. What is legal doctrine? // Northwestern University Law Review. 2006, Nr.100(1). // <http://www.law.northwestern.edu/lawreview/v100/n1/517/LR100n1Tiller-Cross.pdf>, prisijungimo laikas: 2010-10-12.
27. Šileikis E.. Alternatyvi konstitucinė teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
28. Šileikis E. Konstitucinės teisės klausimai, kazusai, užduotys. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
29. Urmonas A. Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumas // Jurisprudencija. 2002, Nr. 36(28).
30. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
31. Valančius V., Kavalnė S. Europos sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. Vilnius: Registrų centras, 2009.
32. Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 2 d. nutartis, bylos Nr. 3K-3-905/2000, kat. 42.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 15 d. nutartis, bylos Nr. 3K-3-240/2009.
3. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2006 m. rugsėjo 1 d. nutartis, a. b. Nr. A-14-1260/2006, kat. 11.4.2.
4. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2010 m. gruodžio 8 d. nutartis, a. b. Nr. A-756-686/2010, kat. 3.5.
5. Specialios teisėjų kolegijos 2002 m. balandžio 11 d. nutartis // Administracinių teismų praktika. Nr. 3. Vilnius: Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas, 2002. P. 230.
6. Vilniaus miesto 4 apylinkės teismo 2011 m. sausio 27 d. nutartis, bylos Nr. A2.2-12-486/2011, kat. 45.4; 69.4.

LIETUVOS ADMINISTRACINĖS TEISĖS DOKTRINOS KŪRIMAS KONSTITUCINĖJE
JURISPRUDENCIJOJE

(ANDRIUS KAČALINAS)

SANTRAUKA

Santraukos turinys. Magistro darbas skirtas identifikuoti konstitucinėje jurisprudencijoje kuriamą Lietuvos administracinės teisės doktriną kaip visumą. Pirmoje ir antroje darbo dalyje iškeltos ir išnagrinėtos konstitucinės administracinės teisės doktrinos identifikavimo problemos. Trečioje darbo dalyje kai kurių bendrųjų konstitucinių principų kontekste nagrinėjamos konkrečios oficialios konstitucinės nuostatos santykio su administracine teise aspektu.

Pagrindinės sąvokos: administracinė teisė, administracinės teisės doktrina, konstitucinė jurisprudencija, oficiali konstitucinė doktrina, teisės mokslis.

Šis magistro darbas skirtas tirti konstitucinėje jurisprudencijoje kuriamą Lietuvos administracinės teisės doktriną kaip visumą. Darbe nagrinėjamos šios konstitucinės administracinės teisės doktrinos identifikavimui būtinos prielaidos: „administracinės teisės doktrinos“ ir „konstitucinės jurisprudencijos“ sampratos, administracinės teisės doktrinos prigimtis, administracinės teisės doktrinos kūrimo skirtumai konstitucinėje akademinėje ir konstitucinėje teisminėje jurisprudencijoje, administracinės teisės doktrinos identifikavimo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje kriterijai. Darbe analizuojamos administracinei teisei aktualios doktrininės nuostatos, išvestos kai kurių bendrųjų konstitucinių principų pagrindu, tiriamos jų sisteminės sąsajos su administracine teise.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad „administracinės teisės doktrinos“ ir „konstitucinės jurisprudencijos“ sampratomis būdingas dvilypiškumas, suponuojantis mokslinės ir oficialios teisminės administracinės teisės doktrinos atskyrimą. Oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos kaip svarbiausios administracinės teisės srities normatyvinis turinys turi būti analizuojamas visų pirma teisės, o ne akademinės jurisprudencijos kontekste. Administracinės teisės doktrinos identifikavimo teisminėje konstitucinėje jurisprudencijoje pagrindiniu kriterijumi laikytinas konstitucinių doktrininis teiginių ryšys su administracine teise. Šis ryšys atskleidžiamas per administracinės teisės reglamentavimo dalyką ir metodą. Kai kurių bendrųjų konstitucinių principų kontekste atlikta analizė parodė oficialių konstitucinių nuostatų

diferencijuotą ryšį su administracine teise. Taip proporcingumo principas kaip ribojimų pagrįstumo vertinimo įrankis kreipia visą administracinio pobūdžio reglamentavimą, kuriame dominuoja imperatyvūs liepimai ir draudimai. Teisinio tikrumo ir saugumo reikalavimai kreipia visą administracinių teisės aktų institutą. Tuo tarpu skaidrumo principas yra konstitucionalizuotas administracinės teisės principas, leidžiantis kalbėti apie oficialios konstitucinės administracinės teisės doktrinos kaip sistemos užuomazgas.

CREATION OF LITHUANIAN ADMINISTRATIVE LAW DOCTRINE IN CONSTITUTIONAL JURISPRUDENCE

(ANDRIUS KAČALINAS)

SUMMARY

Content of summary. Master's thesis is intended for identification of administrative law doctrine, created in constitutional jurisprudence, as a whole. The first and second part of the paper raise and examine problems of constitutional administrative law doctrine identification. The third part of the paper in the context of some general constitutional principles examines certain official constitutional provisions in the aspect of linkage with administrative law.

Key words: administrative law, doctrine of administrative law, constitutional jurisprudence, official constitutional doctrine, scientific character of law.

This master's thesis is intended for research of administrative law doctrine, created in constitutional jurisprudence, as a whole. The paper examines these preconditions for identification of constitutional administrative law doctrine: concepts of „administrative law doctrine“ and „constitutional jurisprudence“, nature of administrative law doctrine, differences of administrative law doctrine creation in constitutional academic and constitutional judicial jurisprudence, administrative law doctrine identification criteria in the jurisprudence of Constitutional Court of Republic of Lithuania. The paper examines important for administrative law doctrinal provisions, derived from some general constitutional principles, investigates their systematic linkages with administrative law.

The research showed dualism of „administrative law doctrine“ and „constitutional jurisprudence“ concepts, implying separation of scientific and official judicial administrative law doctrine. Normative content of official constitutional administrative law doctrine as a key administrative law area must be analyzed primarily in the context of the law, but not in the context of academic jurisprudence. The main criterion of administrative law doctrine identification in the judicial constitutional jurisprudence should be considered linkage between constitutional doctrinal statements and administrative law. This linkage is revealed through the subject and method of administrative law. Performed analysis in the context of some general constitutional principles showed differentiated linkage between official constitutional provisions and administrative law. Thus principle of proportionality as a bans validity assessment tool

directs all regulation of administrative nature, which is dominated by imperative commands and prohibitions. Requirements of legal certainty direct entire institute of administrative acts. Meanwhile, the principle of transparency is constitutionalized principle of administrative law, which allows to speak about the official constitutional doctrine of administrative law as a arising system.

Andrius Kačalinas

andkac@inbox.lt

2011 m. kovo 20 d.